

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบ

ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นกฎหมายที่มุ่งจะให้ความคุ้มครองและเยียวยา ผู้บริโภคที่ประสบอันตรายหรือได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้ามาหรือจำหน่ายในประเทศไทย เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ เช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องในด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองและเยียวยาผู้บริโภคได้อย่างแท้จริงและเป็นธรรม ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบวัตถุประสงค์และปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกรณีสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

บทบัญญัติกฎหมาย	วัตถุประสงค์	ปัญหาของการบังคับใช้กรณีสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย	มีวัตถุประสงค์บังคับใช้เฉพาะผู้ขายและผู้ซื้อที่มีนิติสัมพันธ์หรือเป็นคู่สัญญากันเท่านั้น และคุ้มครองทรัพย์สินที่ซื้อขายรวมถึงความรับผิดในส่วนของความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ซื้อขาย	ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากไม่มีนิติสัมพันธ์กันกับผู้ประกอบการจะไม่ได้รับการคุ้มครองหรือชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือนำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลได้
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด	มาตรา 420 คุ้มครองผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของบุคคลอื่นทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือทรัพย์สิน	ผู้ได้รับความเสียหายมีหน้าที่ในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทของผู้ทำละเมิดหรือผู้ผลิตหรือผู้ขายให้ได้ว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายกระทำการโดยจงใจหรือประมาท จนทำให้เกิดความเสียหาย

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

บทบัญญัติ กฎหมาย	วัตถุประสงค์	ปัญหาของการบังคับใช้ กรณีสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย
	คุ้มครองผู้ได้รับความเสียหายจากทรัพย์สิน หรือทรัพย์สินหรือยานพาหนะอันเคลื่อนด้วยเครื่องกล	คุ้มครองเฉพาะสินค้า หรือทรัพย์สินอันตรายและ ยานพาหนะอันเคลื่อนด้วย กำลังเครื่องจักรกล เท่านั้น แต่จะไม่ความ คุ้มครองสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย
ประมวล กฎหมายอาญา	มีวัตถุประสงค์ควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อย ของประชาชนเป็นสำคัญ มีการกำหนดโทษทาง อาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด หากการกระทำนั้น เป็นความผิดที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมาย อาญา	ไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะ เยียวยาความเสียหายกับ ผู้เสียหายอันเกิดจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัย
พระราชบัญญัติ หรือกฎหมาย อื่นๆ	ให้อำนาจรัฐกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของ ผู้ผลิตสินค้า เช่น การตอบใบอนุญาต การประกอบ กิจการ หรือการเพิกถอนใบอนุญาต เป็นต้น มุ่งที่ จะคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน และมี บทบัญญัติลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด	ไม่มีบทบัญญัติเยียวยา ความเสียหายอัน เนื่องจากการบริโภค สินค้าที่ทำให้ผู้บริโภค ได้รับการเยียวยาอย่าง แท้จริง
พระราชบัญญัติ ความรับผิดชอบต่อ ความเสียหายที่ เกิดขึ้นจาก สินค้าที่ไม่ ปลอดภัย พ.ศ. 2551	มุ่งให้ความคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายของ ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย ตลอดจนนำเอาหลักความรับผิดโดย เด็ดขาดมาบัญญัติในกฎหมายเพื่อลดภาระการ พิสูจน์ของผู้บริโภคให้น้อยลง	-

ตารางที่ 4.1 ดังกล่าวข้างต้น อธิบายให้เห็นถึงการเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าและปัญหาในการบังคับใช้เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แสดงให้เห็นได้ว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายเอกชน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะซื้อขายหรือลักษณะละเมิด ต่างก็มีปัญหาในการบังคับใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ส่วนประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายมหาชนที่รัฐจะกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้กระทำการหรือประกอบกิจการตามที่รัฐกำหนดไว้ในกฎหมาย แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้การเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอย่างแท้จริงและเป็นธรรม ดังนั้น ภายหลังจากที่ประเทศไทยประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ที่มีผลบังคับใช้ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา บรรดาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจึงได้รับความคุ้มครองและการเยียวยาผู้เสียหายอย่างแท้จริง

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มุ่งที่การคุ้มครองที่ผู้เสียหายได้รับจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเป็นสำคัญ โดยจะพิจารณาจากความอันตรายของสินค้าถึงแม้ว่าสินค้านั้นไม่มีความชำรุดบกพร่องในวัตถุประสงค์ของการใช้งานแต่อย่างใด แตกต่างจากคำว่า “ชำรุดบกพร่อง” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องซื้อขายและความรับผิดชำรุดบกพร่อง ที่มุ่งเน้นถึงวัตถุประสงค์และความสมประโยชน์ในการใช้งานของสินค้าเป็นสำคัญ โดยหลักการพิจารณาความเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น แต่ละประเทศต่างก็มีกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยใช้บังคับคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าเช่นกัน ดังปรากฏตามตารางที่ 4.2 กล่าวคือ

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

ประเทศ	กฎหมายความรับผิดชอบสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
สหรัฐอเมริกา	The Restatement (second) of Torts (1965) มาตรา 402A The Restatement (third) of Torts (1997) : Product liability
สหภาพยุโรป	The Council of EC Directive 85/374/EEC หรือ EC Directive 85/374/EEC (1985)
อังกฤษ	The Consumer Protection Act 1987
เยอรมนี	The Product liability Act 1986
ญี่ปุ่น	The Product liability Act 1994
ไทย	พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

ตารางที่ 4.2 ได้เปรียบเทียบถึงกฎหมายความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้มีชื่อเรียกต่างๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ โดยประเทศสหรัฐอเมริกาถึงแม้จะมีระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีให้อำนาจพิพากษาของศาลเป็นกฎหมาย แต่สถาบันทางกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการออกคำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยให้เป็นแนวทางในการพิจารณาของศาลถึงแม้จะไม่ถือว่าเป็นกฎหมายก็ตาม ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำไปกล่าวอ้างในคำพิพากษาคัดลอกมา ซึ่งคำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่อง (The Restatement) ในการคุ้มครองผู้เสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฉบับแรก คือ The Restatement (second) of Torts มาตรา 402A และต่อมาใน ค.ศ. 1997 ได้มีการแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติ The Restatement (third) of Torts : Product liability หรือเรียกว่า Product Liability Restatement เพื่อบังคับใช้แก่กรณีความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปได้มีการตรากฎหมาย EC Directive 85/374/EEC เพื่อใช้บังคับกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยภายในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปจะต้องตรากฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายภายในประเทศของตนให้สอดคล้องกับกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของกลุ่มประเทศสหภาพ

ยุโรป โดยประเทศอังกฤษได้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีอยู่ก่อน คือ The Consumer Protection Act 1987 เช่นเดียวกับประเทศเยอรมนีสมาชิกของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปอีกประเทศหนึ่งที่ได้มีการตราเป็นพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยขึ้นมาใหม่ คือ The Product Liability Act 1989

ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้น ถึงแม้จะไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปก็ตาม แต่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของญี่ปุ่นก็ได้นำเอากฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป มาเป็นต้นแบบในการร่างกฎหมายภายในประเทศญี่ปุ่นเช่นเดียวกับประเทศไทยที่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นำเอาหลักกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC มาเป็นต้นแบบในการร่างกฎหมายเช่นกัน

วิทยานิพนธ์นี้ ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่จะพิสูจน์ให้เห็นถึงความเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” อันจะทำให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบผู้บริโภคหรือบุคคลที่ประสบอันตรายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะทำการเปรียบเทียบถึงหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของแต่ละประเทศที่มีแนวการพิจารณาเหมือนกันและแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นหลักการพิจารณาโดยอาศัยหลักความรับผิดชอบหลัก ความคาดหวังของผู้บริโภค หลักความเสี่ยงหรือต้นทุนและประโยชน์ และหลักการพิจารณาอื่นๆ โดยแต่ละหลักนั้นจะมีทั้งข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน ซึ่งหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของแต่ละประเทศได้นำเอาหลักเกณฑ์การพิจารณาความเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” มาบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศตนเองตามความเหมาะสมของประเทศ ดังปรากฏตามตารางเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การพิจารณาความไม่ปลอดภัย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 การเปรียบเทียบหลักการพิจารณาความเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ประเทศ	กฎหมาย	มาตรา	หลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
สหรัฐอเมริกา	The Restatement (second) of Torts	402A	-หลักความคาดหมายของผู้บริโภค -หลักความเสี่ยงและประโยชน์ -หลักการกระทำโดยประมาท
	The Restatement (third) of Torts: Product liability	2(a)	-หลักความคาดหมายของผู้บริโภค
		2(b)	-หลักการกระทำโดยประมาทและ
		2(c)	หลักความเสี่ยงและประโยชน์
สหภาพยุโรป	EC Directive 85/374/EEC	6	-หลักความคาดหมายของผู้บริโภค
อังกฤษ	Consumer Protection Act 1987	3	-หลักความคาดหมายของผู้บริโภค
เยอรมนี	The Product liability Act 1986	3	-หลักความคาดหมายของผู้บริโภค
ญี่ปุ่น	The Product liability Act 1994	2	-หลักความคาดหมายของผู้บริโภค
ไทย	พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551	4	-หลักความคาดหมายของผู้บริโภค

ตารางที่ 4.3 ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของแต่ละประเทศมีการนำเอาหลักเกณฑ์การพิจารณาความเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” มาบัญญัติในกฎหมายให้เป็นหลักในการพิจารณาอย่างชัดเจน ยกเว้นประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งกฎหมาย The Restatement (third) of Tort มีการแบ่งแยกหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแต่ละกรณีออกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงมากกว่าจะอยู่ในรูปแบบของหลักกฎหมายเหมือนเช่นกฎหมาย The Restatement (second) of Tort มาตรา 402A ที่นำเอาหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นหลักความคาดหมายของผู้บริโภค หลักความเสี่ยงและประโยชน์หรือหลักความประมาทเดินเลื้อ มาเป็นหลักพิจารณาไม่มี

การแยกการพิจารณาแต่อย่างใดแล้วแต่ศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะนำเอาหลักการพิจารณาใดมาปรับใช้ในคดีนั้น แต่เมื่อประเทศสหรัฐอเมริกามีการประกาศใช้กฎหมาย The Restatement (third) of Tort : Product liability ซึ่งมีการนำเอาหลักการพิจารณาสินค้าไม่ปลอดภัยแยกกันอย่างชัดเจน โดยความไม่ปลอดภัยจากการผลิตบัญญัติไว้ในมาตรา 2(a) ใช้หลักความคาดหมายของผู้บริโภค ความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบบัญญัติไว้ในมาตรา 2(b) และความไม่ปลอดภัยจากการเตือนบัญญัติไว้ในมาตรา 2(c) ใช้หลักความประมาทเลินเล่อและหลักความเสี่ยงและประโยชน์มาใช้ประกอบกัน

ส่วนหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย มีการบัญญัติให้ใช้เพียงหลักความคาดหมายของผู้บริโภคเท่านั้นในการพิจารณาถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ผู้ศึกษาจึงขอแยกวิเคราะห์หลักการพิจารณาออกเป็น 4 หลัก เพื่อให้เห็นถึงหลักเกณฑ์ ข้อดี ข้อเสีย และวิธีการใช้หลักการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยของแต่ละประเทศ ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์และเปรียบเทียบการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วยหลักประมาทเลินเล่อ

ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และแม้กระทั่งประเทศไทย ต่างก็มีพื้นฐานมาจากความรับผิดชอบทางสัญญา เรื่อง ความรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ซื้อขายกัน หรือเรียกหลักนี้ว่าหลัก “ผู้ขายต้องระวัง” (Caveat venditor)⁷¹² โดยผู้ขายแบกรับความเสี่ยงจากความบกพร่องของสินค้าที่ซ่อนอยู่ และผู้ซื้อที่มีสิทธิที่จะคาดหวังว่าสินค้าที่ทำสัญญาซื้อขายกันปราศจากข้อบกพร่องใด ๆ แม้รายละเอียดแห่งข้อสัญญาจะปราศจากการรับประกันใดๆ ก็ตาม ให้ถือว่าเป็นการรับประกันโดยปริยายทุกสัญญา เพราะคู่สัญญาไม่มีโอกาสตรวจสอบเกี่ยวกับคุณสมบัติ ลักษณะ หรือความชำรุดบกพร่องได้ หลักผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat emptor) จึงไม่สามารถนำมาใช้บังคับกรณีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้ เพราะการนำหลักตามกฎหมายสัญญามาใช้กับกรณีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยนั้น มักมีปัญหาที่ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาจาก

⁷¹² David G. Owen. "The Evolution of Products Liability Law." *The Review of Litigation* 26 no4 955-89 Symposium 2007. P.3.

การบังคับใช้หลักของสัญญา ด้วยสาเหตุที่ต้องอาศัยความผูกพันทางสัญญาต่อกันระหว่างผู้เสียหายและผู้ต้องรับผิด มิฉะนั้นแล้วจะผู้เสียหายจะฟ้องร้องให้ผู้ต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ได้ จึงมีการนำเอาหลักประมาณในกฎหมายละเมิดมาปรับใช้ในการดำเนินคดีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะถึงแม้ว่าผู้เสียหายและผู้ต้องรับผิดจะไม่มีนิติสัมพันธ์หรือไม่มีความผูกพันทางสัญญาใดๆ ต่อกันก็ตาม จะถือว่าผู้ขายหรือผู้ผลิตเป็นผู้ประมาณเล่อนในการออกแบบหรือการผลิตเป็นต้นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้น

การพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วยกฎหมายละเมิด เรื่อง ประมาณเล่อนั้น สำหรับการนำไปปรับใช้ในการดำเนินคดีมีปัญหาบางประการที่ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความยุติธรรมเช่นกัน เพราะในการพิสูจน์ความรับผิดของผู้ต้องรับผิดนั้น ผู้เสียหายหรือผู้ฟ้องคดีมีภาระในการพิสูจน์ถึงความประมาณเล่อนของผู้ผลิต โดยผู้เสียหายต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าผู้ต้องรับผิดมีความประมาณเล่อนในการออกแบบ การผลิต หรือการให้ข้อมูล คำเตือนที่จำเป็นในการใช้สินค้าอย่างปลอดภัย ตลอดจนจำเป็นต้องพิสูจน์ให้ได้ถึงความเสียหายและความสัมพันธ์ระหว่างความไม่ปลอดภัยของสินค้ากับความเสียหายที่ได้รับผลกระทบนั้นด้วย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งยากและลำบากสำหรับผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย เนื่องจากความรู้และพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีพิพาทนี้ ส่วนใหญ่มักจะอยู่กับฝ่ายผู้ประกอบการ ทำให้ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ได้ถึงความจริงประมาณเล่อนของผู้ประกอบการ จนทำให้ไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้

กระทั่งเมื่อ ค.ศ. 1944 ศาลฎีกาแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินคดีคดี Escola v. Coca Cola Bottling Co.⁷¹³ โดยผู้พิพากษา Gibson มีการนำเอาหลักประมาณเล่อนตามกฎหมายละเมิด มาใช้บังคับแก่ผู้ผลิตสินค้าที่มีความบกพร่องก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือผู้บริโภคมีการนำเอาหลักในกฎหมายลักษณะพยานมาปรับใช้ร่วมด้วย ภายใต้หลัก Res ipsa loquitur หรือ The thing speaks for itself⁷¹⁴ ซึ่งถือว่าผู้ผลิตมีความประมาณเล่อนในกระบวนการผลิต การตรวจสอบคุณภาพหรือในการตรวจสอบชิ้นส่วนต่างๆ ที่ผู้ผลิตจำหน่ายออกสู่ท้องตลาดถึงแม้ว่าผู้ผลิตจะไม่ได้มีความประมาณเล่อนก็ตาม แต่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมกรณีเช่นนี้ผู้ผลิตก็ต้องรับผิดชอบต่อการที่สินค้าที่ตนนำออกจำหน่ายในท้องตลาดก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภค ซึ่งถือว่าเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายที่ผู้เสียหายจำเป็นต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า

⁷¹³ Escola v. Coca Cola Bottling Co., 150 P.2d 436 (Cal. 1944).

⁷¹⁴ หลัก Res ipsa loquitur (The thing speaks for itself) คือ การสันนิษฐาน (Presumed) ว่าเขาเป็นผู้ประมาณเล่อน หากเขามีหน้าที่ควบคุมเป็นพิเศษ(exclusive control) ในสิ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ แม้ว่าหลักฐานใดๆ ที่แสดงว่าเขากระทำโดยประมาทจะมีหรือไม่มีก็ตาม ค้นค้นวันที่ 2 พฤศจิกายน 2553 จากเว็บไซต์ <http://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=1823>.

ผู้ผลิตมีความประมาทเลินเล่อในการผลิต ออกแบบ หรือการเตือน โดยผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นเพียงความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายที่ได้รับกับสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายเท่านั้น ส่วนฝ่ายผู้ผลิตมีภาระให้การพิสูจน์โต้แย้งได้เฉพาะที่กฎหมายกำหนดอนุญาตให้ผู้ผลิตพิสูจน์โต้แย้งได้เท่านั้น ซึ่งคดีนี้ถือเป็นการสร้างหลักการใหม่ในการดำเนินคดีละเมิดที่มีสาเหตุจากความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่เรียกว่า “หลักความรับผิดชอบเด็ดขาด” (Strict liability) และประเทศสหรัฐอเมริกาไปบัญญัติไว้เป็นแนวบรรทัดฐานในการดำเนินคดีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์หรือ The Restatement (second) of Torts มาตรา 402A ในที่สุด และกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย ก็ได้นำไปบัญญัติในกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยในประเทศของตนในเวลาต่อมา

หลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วยหลักกฎหมายละเมิด เรื่อง ประมาทเลินเล่อมีการนำมาใช้กับความรับผิดที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์ตั้งแต่ก่อนที่จะมีแนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างจริงจังหรือแม้กระทั่งปัจจุบันนี้ ก็ยังสามารถนำเอาหลักของกฎหมายละเมิดมาปรับใช้ได้ โดยถือว่าผู้ผลิตมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลหรือตรวจสอบความปลอดภัยในการออกแบบ การผลิต หรือการให้ข้อมูลที่เป็นเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภค ซึ่งความเสียหายนั้นเกิดขึ้นมาจากการที่ผู้ผลิตปราศจากความระมัดระวังจนทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้ผลิตจึงต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายแม้จะไม่มีนิติสัมพันธ์ใดๆ ต่อกันก็ตาม ซึ่งแต่ละประเทศที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาได้มีการนำเอาหลักการกระทำโดยความประมาทมาปรับใช้ ดังจะได้อธิบายต่อไป

1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศที่มีพัฒนากฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาตลอดเวลาเริ่มตั้งแต่การนำเอาหลักกฎหมายละเมิดมาปรับใช้กับกรณีความเสียหายที่เกิดจากสินค้า จนกระทั่งปัจจุบันมีการออกคำอธิบายกฎหมายเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาโดยเฉพาะ หรือเรียกว่า The Restatement (third) of Torts: Product liability ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่มีความทันสมัยมากที่สุด โดยมีการแบ่งแยกหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าออกเป็นแต่ละประเภทไม่ว่าจะเป็นหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยจากการผลิต การออกแบบหรือการเตือนอย่างชัดเจน

กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสหรัฐอเมริกา (Product liability restatement) กรณีความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบและการเตือนได้นำเอาหลักกฎหมายละเมิด เรื่อง ความรับผิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ มาเป็นหลักในการพิจารณาถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า เพื่อพิสูจน์ความรับผิดของผู้ผลิต ซึ่งศาลต้องให้การ

พิจารณาในแง่ของผู้ผลิตว่ามีเหตุผลอันสมควรที่จะออกแบบสินค้าและกำหนดคำเตือนในสินค้าให้มีความปลอดภัยหรือไม่ โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของสหรัฐอเมริกา (The Restatement (third) of Torts: Product liability) มาตรา 2(b) และมาตรา 2(c) แต่ความไม่ปลอดภัยจากการผลิตนั้น มาตรา 2(a) ได้นำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภค (Consumer expectations test) มาใช้เป็นหลักพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าเช่นเดียวกันกับมาตรา 402A ที่บัญญัติไว้ก่อนหน้านี้แล้ว

การพิจารณาความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบและการเตือนของสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภค ตามกฎหมาย The Restatement (Third) of Torts: Product liability มาตรา 2(b) และมาตรา 2(c) ที่ได้นำเอาหลักความประมาทเลินเล่อของกฎหมายละเมิดมาเป็นหลักพิจารณา โดยให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคหรือผู้ใช้สินค้า ซึ่งสำหรับความรับผิดชอบต่อความเสียหายจากการออกแบบสินค้า มาตรา 2(b) บัญญัติให้เป็นสินค้าไม่ปลอดภัยเมื่อความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายสามารถคาดเห็นได้และหลีกเลี่ยงได้โดยผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายหรือผู้อื่นในระบบการจัดจำหน่ายที่สามารถออกแบบในลักษณะที่เหมาะสมและการที่ไม่เลือกการออกแบบอื่นที่ทำให้สินค้ามีความไม่ปลอดภัย และความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการเตือน มาตรา 2(c) บัญญัติให้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเนื่องจากคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ ในกรณีที่ความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นสามารถคาดเห็นได้และสามารถถูกลดหรือหลีกเลี่ยงได้ โดยการจัดทำคำสั่งหรือคำเตือนที่เหมาะสมโดยผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายหรือบุคคลใดๆ ในห่วงโซ่ของการจัดจำหน่าย และในกรณีที่ไม่มีกระบวนการเตือนอย่างเพียงพอจึงทำให้สินค้าไม่ปลอดภัยโดยไม่สมควร ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบและการเตือน กฎหมาย The Restatement (third) of Torts: Product liability มาตรา 2(b) และมาตรา 2 (c) ได้นำเอาหลักความประมาทเลินเล่อตามกฎหมายละเมิดมาเป็นเครื่องมือในการพิจารณาความไม่ปลอดภัย ซึ่งผู้ผลิตจะต้องถูกบังคับให้ตรวจสอบความปลอดภัยอย่างละเอียด ต้องแบกรับการใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบ รวมถึงการให้คำแนะนำในสินค้าหรือคำเตือนการใช้งานสินค้า ให้ถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องเตือนของผู้ผลิตหรือผู้ขายที่จะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ได้

1.2 กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปมีการออกข้อบังคับที่กำหนดให้ประเทศสมาชิกนำเอาหลักกฎหมายของกลุ่มสหภาพยุโรป ไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศของตน โดยในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมีการออกกฎหมายชื่อว่า Council Directive 85/374/EEC หรือ EC Directive 85/374/EEC ซึ่งได้นำเอาแนวความหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict liability) มาบังคับใช้กับความรับผิดชอบของผู้ผลิตและบังคับให้ผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบ ถึงแม้ผู้ผลิตจะ

ไม่ได้ตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม ซึ่งก่อนที่จะมีการบัญญัติกฎหมาย ฉบับนี้ขึ้นมาบังคับใช้ ประเทศสมาชิกจะต้องอาศัยหลักกฎหมายละเมิดมาบังคับใช้กับความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือผู้ขาย จนกระทั่งเมื่อมีการออกกฎหมายฉบับนี้มาบังคับใช้แล้ว แต่ละประเทศจึงต้องนำเอาหลักในกฎหมายฉบับนี้มาบังคับใช้ให้เป็นแนวทางเดียวกัน รวมทั้งประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมนี ด้วย โดยมีการนำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectations test) มาใช้เป็นหลักในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า

แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าด้วยหลักประมาทเลินเล่อตามกฎหมายละเมิดทั่วไปยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการฟ้องร้องคดีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยได้ หากผู้ผลิตหรือผู้ขายมีความประมาทเลินเล่อในการตรวจสอบสินค้าให้มีความปลอดภัยโดยกฎหมายไม่ได้บัญญัติห้ามไว้

1.3 ประเทศญี่ปุ่น

ก่อนที่ประเทศญี่ปุ่นจะมีกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศญี่ปุ่น (The Product Liability Law) การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจะนำเอาประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่นมาตรา 709 มาใช้ในการพิจารณาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตที่จะต้องดูแลให้สินค้าที่ผลิตออกมาให้มีความปลอดภัยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเมื่อเกิดความเสียหายแก่บุคคลใดๆ ก็ตามถือว่าเป็นความประมาทเลินเล่อในการตรวจสอบหรือดูแลสินค้าให้มีความปลอดภัยของผู้ผลิต จนกระทั่งมีการประกาศใช้กฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์การพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้นำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectations test) มาใช้พิจารณาว่าสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น ถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามความหมายของกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือไม่ โดยสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงความปลอดภัยที่สินค้า

แต่อย่างไรก็ตามหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยศาลญี่ปุ่นยังคงนำเอาหลักความประมาทเลินเล่อในกฎหมายละเมิดมาประกอบการพิจารณาถึงความระมัดระวัง ตรวจสอบ หรือดูแลความปลอดภัยของผู้บริโภคอยู่ โดยเฉพาะมาตรา 6 แห่งกฎหมายดังกล่าว ได้บัญญัติให้นำเอาประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นมาใช้พิจารณากรณีที่เกิดความเสียหายที่เป็นผลมาจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

1.4 ประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยเรานั้น ก็เช่นเดียวกับต่างประเทศในการนำเอาหลักความประมาทเลินเล่อตามกฎหมายละเมิด มาใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าตั้งแต่ก่อนที่

จะมีพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยนำเอามาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาเป็นเครื่องมือในการพิจารณากรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมีนิติสัมพันธ์หรือความผูกพันทางสัญญาต่อกันแต่อย่างใด เมื่อสินค้านั้นก่อให้เกิดความเสียหายเพราะความประมาทของผู้ผลิต ผู้ขายหรือบุคคลใดก็ตามที่อยู่กระบวนกรการจัดจำหน่ายสินค้านั้น บุคคลดังกล่าวจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหาย เมื่อประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แม้จะได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าเป็นการเฉพาะแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ตัดสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าเสียหายโดยอาศัยสิทธิตามกฎหมายอื่นๆ ดังปรากฏในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจึงยังคงสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆ ได้

2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วยหลักความคาดหวังของผู้บริโภค

หลักความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectations test) ได้นำมาใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าครั้งแรกในรัฐนิวยอร์กแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ ค.ศ. 1916 จากการตัดสินคดี Macpherson ที่ศาลได้นำเอาหลักความคาดหวังของคนทั่วไปมาพิจารณาความรับผิดชอบผู้ขายในความประมาทเกินกว่าความคาดหมายได้ของผู้ซื้อคนสุดท้าย มาใช้พิจารณาความรับผิดชอบผู้ขายและมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในประเทศสหรัฐอเมริกา และขยายไปในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปในเวลาต่อมา

การนำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภคมาใช้ประกอบการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า ถือว่าเป็นการรับรองคุณภาพสินค้าหรือการรับประกันสินค้าโดยปริยายของผู้ขายหรือผู้ผลิตอย่างหนึ่งที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตให้สัญญาแก่ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคแล้วว่าสินค้าที่ซื้อหรือบริโภคมีความปลอดภัย ไม่ว่าผู้ขายหรือผู้ผลิตจะแสดงให้เห็นได้จากการประชาสัมพันธ์ของผู้ขายที่พยายามจงใจให้ผู้ซื้อเห็นว่าผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของผู้ขายมีคุณภาพถูกต้องและมีความปลอดภัย หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าบุคคลทั่วไปมีสิทธิจะคาดหวังในความปลอดภัยของสินค้าได้ ซึ่งในการพิสูจน์โดยใช้ความคาดหวังของผู้บริโภคใช้การพิจารณาที่เป็นมาตรฐานเดียวกันกับการพิสูจน์ความรับผิดตามหลักละเมิด โดยนำเอาค่าเฉลี่ยธรรมดาในความคาดหวังของบุคคลที่ถือว่าเป็นวิญญูชนทั่วไปที่มีความรู้พื้นฐานปกติธรรมดาในสังคมขณะนั้นมาใช้เป็นหลักในการพิจารณาความ

ไม่ปลอดภัยของสินค้า เพื่อความคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคทุกคนซึ่งที่ไม่สามารถคาดหวังความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยสินค้าที่มีสภาพบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยนั้นจะต้องเป็นสินค้าที่เป็นอันตรายเกินสมควรและอันตรายนั้นเกินกว่าผู้บริโภคทั่วไปโดยเฉลี่ยแล้วคาดเห็นได้ว่ามีสภาพที่เป็นอันตรายหรือเล็งเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายได้ ถึงแม้ว่ามันอาจจะไม่เป็นอันตรายหรือชำรุดบกพร่องเลย ก็ถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ของโจทก์หรือผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บเท่านั้น แต่อาศัยค่าเฉลี่ยในความคาดหมายของประชาชนทั่วไปเป็นสำคัญ

การนำเอาหลักเกณฑ์พิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยกำหนดจากสิ่งที่บุคคลมีสิทธิที่จะคาดหวังในสินค้าว่ามีความปลอดภัยหรือไม่นั้น จะนำเอาสภาพแวดล้อมของสินค้าและพฤติกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นมาประกอบการพิจารณาด้วย สภาพแวดล้อมหรือพฤติกรรมที่นำมาประกอบ กล่าวคือ

- 1) การนำเสนอสินค้าให้ประชาชนทราบ ไม่ว่าจะด้วยการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การให้คำแนะนำในการใช้งาน หรือการให้คำเตือนสินค้าหรือข้อมูลด้านที่เป็นอันตราย เป็นต้น
- 2) ความสามารถในการใช้งานสินค้าได้อย่างเหมาะสมกับความคาดหวังในความปลอดภัยของประชาชน ซึ่งผู้ผลิตต้องแจ้งให้ประชาชนทราบถึงอันตรายของผลิตภัณฑ์ให้มากที่สุด เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีสิทธิที่จะคาดหวังว่าผู้ผลิตได้ประเมินความปลอดภัยทั้งหมดแล้ว นอกจากนี้ ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นสำคัญในขณะที่ผู้ผลิตได้ออกแบบ ผลิต หรือให้คำเตือนหรือคำแนะนำที่จำเป็นกับสินค้า หรือได้นำสินค้าเข้าสู่ท้องตลาด ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่มักจะคาดหวังว่าสินค้านั้นมีความปลอดภัย
- 3) ช่วงเวลาที่นำสินค้าเข้าสู่หมุนเวียนในท้องตลาด สินค้านั้นมีความปลอดภัยมากน้อยเพียงใดและผู้ผลิตใช้ทางเลือกในการออกแบบให้ผลิตภัณฑ์มีความปลอดภัยมากน้อยเพียงใด โดยจะพิจารณาถึงความรู้ทางวิทยาการและเทคโนโลยีขณะที่นำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ท้องตลาดว่าผู้ผลิตสามารถค้นพบหรือตรวจสอบความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้หรือไม่

ปัญหาของการนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้ในการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มีอยู่หลายประการเช่นกัน กล่าวคือ

- 1) อันตรายที่เห็นได้อย่างชัดเจนและเปิดเผย หมายถึง อันตรายที่ผู้บริโภคหรือผู้ได้รับความเสียหายสามารถรับรู้ได้อย่างง่ายดาย มีความชัดเจนของอันตรายอยู่ในตัว และผู้บริโภคหรือผู้ที่ได้รับความเสียหายสามารถจัดหรือหลีกเลี่ยงอันตรายเหล่านี้ได้ ประกอบกับผู้ผลิตได้ให้ข้อมูลที่จำเป็นหรือให้คำเตือนถึงอันตรายที่เพียงพอสำหรับผู้บริโภคแล้ว เช่น ยาฆ่าแมลง เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หรือบุหรี่ เป็นต้น ซึ่งผู้บริโภคต่างทราบดีว่ามีความอันตราย แต่ความอันตรายของ

สินค้าถือเป็นคุณสมบัติหรือคุณประโยชน์ของสินค้านั้นและในการนำไปใช้ผู้บริโภคสามารถหลีกเลี่ยงอันตรายได้โดยง่าย ทำให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับความเสียหาย ดังนั้น กรณีอันตรายที่เห็นได้อย่างชัดเจนและเปิดเผยนี้ถือเป็นปัญหาที่สำคัญของการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยอาศัยหลักความคาดหมายของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก

2) การใช้งานผิดวิธีหรือคำแนะนำ หมายถึง การที่ผู้บริโภคใช้ผลิตภัณฑ์นอกเหนือจากคำแนะนำของผู้ผลิตหรือนอกเหนือจากสภาพปกติในสินค้านั้น เช่น น้ำยาล้างเล็บ ซึ่งผู้ผลิตได้ให้คำแนะนำ วิธีการใช้งาน การเก็บรักษา และคำเตือน อย่างครบถ้วนแล้ว โดยมีคำแนะนำว่าให้เก็บให้พ้นมือเด็ก เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นกับเด็กอายุ 5 ขวบ ผู้ผลิตหรือผู้ขายจึงไม่ต้องรับผิดชอบเป็นต้น

3) ผู้ใช้ความคาดหวัง หมายถึง ผู้ที่อยู่ในสถานะที่ใช้ความคาดหมายเกี่ยวกับอันตรายจากสินค้าได้ ซึ่งอาจจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้บริโภคก็ได้ โดยความคาดหมายเกี่ยวกับอันตรายในผลิตภัณฑ์ของทั้งสองบุคคลนี้จะมีความแตกต่างกัน ทำให้บางครั้งผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาแต่อย่างใด เช่น กรณีเด็กกับผู้ปกครอง ผู้ป่วยกับแพทย์ นายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งผู้ซื้อหรือผู้พิจารณากับผู้ซื้อหรือผู้บริโภคไม่ใช่บุคคลคนเดียวกัน จึงมีปัญหว่าผู้ใช้ความคาดหวังจะเป็นบุคคลใด

4) ความคลุมเครือและความไม่ชัดเจนของหลักความคาดหมายของผู้บริโภค สำหรับการพิจารณาพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้า กล่าวคือ สินค้าที่มีการความซับซ้อนในการออกแบบและการผลิต โดยใช้เทคโนโลยีและวิทยาการขั้นสูงที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสินค้าชนิดนั้นอย่างแท้จริง เพราะข้อมูลของสินค้านั้นมักจะอยู่กับฝ่ายผู้ผลิตเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ขาดข้อมูลที่จำเป็นในการสร้างความคาดหวังทำให้ไม่สามารถคาดหมายถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า จึงทำให้มีการประเมินความไม่ปลอดภัยของสินค้าต่ำเกินไป

ประเทศที่มีการนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคไปใช้บังคับในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์การใช้หลักดังกล่าวแต่ละประเทศดังต่อไปนี้

2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

หลักความคาดหมายของผู้บริโภค (Consumer expectations test) ตามที่ได้กล่าวมาข้างแล้วข้างต้น หลักกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของสหรัฐอเมริกาที่เริ่มมีความชัดเจนเกี่ยวกับการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคที่ชัดเจนเริ่มเมื่อ ค.ศ. 1963 ที่การแก้ไขคำอธิบายกฎหมายจาก The Restatement of Tort เป็น The Restatement (second) of Torts โดยบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์จะอยู่ในมาตรา 402A ที่วางหลักว่า

“1. บุคคลผู้ขายสินค้าที่อยู่ในสภาพบกพร่องอันอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ โดยไม่มีเหตุอันสมควรกับผู้ซื้อหรือผู้บริโภครหรือทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว หาก

ก. ผู้ขายประกอบอาชีพขายสินค้าดังกล่าว และ

ข. สินค้าดังกล่าวได้ตกถึงมือผู้ซื้อหรือผู้บริโภคโดย

ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพในสาระสำคัญจากเวลาที่สินค้านั้นถูกขาย

2. หลักข้างต้นในวรรค 1 ให้นำมาใช้บังคับ แม้ว่า

ก. ผู้ขายได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่แล้วในการผลิตและการขายสินค้าดังกล่าว และ

ข. ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคไม่ได้ซื้อหรือทำสัญญาซื้อขายกับผู้ขายก็ตาม”

มาตรา 402A แห่ง The Restatement (second) of Tort ได้นำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภคมาใช้บังคับภายใต้หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด ซึ่งในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่จะถือว่าเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยเมื่อสินค้านั้นมีสภาพบกพร่องเป็นอันตรายเกินกว่าความคาดหมาย (Defective condition unreasonably dangerous)⁷¹⁵ โดยแยกอธิบายได้เป็นสองประโยค คือ

ก. สภาพบกพร่อง หมายถึง สินค้ามีสภาพชำรุดไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ผู้ขายตั้งใจและวัตถุประสงค์ในการใช้งานปกติทั่วไปและขณะออกจากมือของผู้ขายสินค้านั้นอยู่ในสภาพที่ผู้บริโภคคนสุดท้ายไม่อาจคาดคิดว่าเป็นอันตรายกับเขา

ข. อันตรายเกินกว่าความคาดหมายได้ หมายถึง สินค้าที่ขายต้องเป็นอันตรายเกินกว่าที่ผู้บริโภคสามัญธรรมดาที่จะคาดคิดและเกินกว่าความรู้พื้นฐานของชุมชนมีอยู่ในขณะนั้น

ประโยคทั้งสอง เมื่อนำมารวมกันจึงได้ความหมายว่า สินค้ามีสภาพชำรุดบกพร่องในขณะหลุดพ้นจากการครอบครองผู้ผลิตหรือผู้ขายเป็นอันตรายเกินกว่าความคาดหมายของผู้บริโภคสามัญธรรมดาที่มีความรู้พื้นฐานของชุมชนขณะนั้นพึงคาดหมายได้ ซึ่งสภาพชำรุดบกพร่องเป็นอันตรายเกินกว่าความคาดหมาย ตามมาตรา 402A จะต้องทำการเปรียบเทียบความเท่าเทียมกันระหว่างความเสี่ยงกับประโยชน์ เพื่อตรวจสอบว่าสินค้าอยู่ในระดับที่ปลอดภัยเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งจะอาศัยสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงของการใช้สินค้านั้นของผู้บริโภคระดับสามัญธรรมดาและถ้าผู้บริโภคเหล่านั้นพึงคาดเห็นว่าสินค้าเป็นอันตราย แม้สินค้าจะอยู่ในสภาพจะอยู่ในสภาพที่ไม่เป็นอันตรายเกินไปกว่าความคาดหมายของผู้บริโภคทั่วไปก็ตาม ก็ถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่

⁷¹⁵ The Restatement (second) of Torts: section 402A.

ปลอดภัย ยกเว้นว่าผู้ผลิตได้แสดงให้เห็นแล้วว่าผู้ผลิตได้ผลิตตามหน้าที่อย่างเต็มที่แล้วก่อนที่จะสินค้าจะไปถึงมือผู้บริโภค หรือความเป็นอันตรายของสินค้ามีลักษณะที่เปิดเผยและสามารถเห็นหรือรับรู้ได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้บริโภคสามารถหลีกเลี่ยงอันตรายได้โดยง่าย จึงจะทำให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายหลุดพ้นจากความรับผิดได้

การพิสูจน์ความเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในการพิจารณาของศาล สำหรับการนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้ในการพิจารณาตามมาตรา 402A นักวิชาการของสหรัฐอเมริกา ชื่อ Dean John Wade ให้หลักในการพิจารณาจากสภาพแวดล้อมที่จะนำไปใช้ประกอบหลักความคาดหมายของผู้บริโภคไว้ 7 ประการ กล่าวคือ

- (1) ประโยชน์และวัตถุประสงค์ของผลิตภัณฑ์
- (2) มีสินค้าที่ปลอดภัยอย่างอื่นที่ตอบสนองความต้องการเดียวกัน
- (3) โอกาสของการบาดเจ็บและมันอาจจะรุนแรง
- (4) ความชัดเจนของอันตราย
- (5) ความรู้ทั่วไปและความคาดหมายได้ของประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับอันตราย โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นเป็นพิเศษ
- (6) การหลีกเลี่ยงอันตราย โดยการดูแลการใช้งานของผลิตภัณฑ์ รวมถึงผลกระทบจากคำเตือนหรือคำแนะนำ
- (7) ความสามารถในการจัดอันตราย โดยไม่ทำให้เสียประโยชน์ของผลิตภัณฑ์หรือทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นแพงขึ้น

ส่วนหน้าที่ในการพิสูจน์ของโจทก์หรือผู้เสียหายนั้น จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า

- (1) สินค้าอยู่ในสภาพบกพร่อง เมื่อมันหลุดพ้นจากการครอบครองหรือควบคุมของผู้ขาย
- (2) มีความอันตรายเกินกว่าความคาดหมายได้ของผู้บริโภค
- (3) ข้อบกพร่องนั้นเป็นสาเหตุหรือปัจจัยสำคัญของการบาดเจ็บหรือความเสียหาย
- (4) ผู้ขายมีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจการขายสินค้านี้ดังกล่าวหรือไม่ได้ทำธุรกิจที่แยกจากธุรกิจหลักของผู้ขายหรือนาน ๆ ครั้ง
- (5) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้ขายคาดหมายได้ว่าผู้ใช้หรือผู้บริโภคจะไม่มีเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากตอนที่เขาเชื่อมั่น

หลักความคาดหมายของผู้บริโภคตามมาตรา 402A แห่ง The Restatement (second) of Torts มีการนำไปใช้มาจนกระทั่งใน ค.ศ. 1994 ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ออก The

Restatement (third) of Torts: Product liability ที่มีความทันสมัยอย่างมาก แต่ยังคงนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าจากการผลิตอยู่ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 2(a) แห่ง The Restatement (third) of Torts: Product liability ซึ่งบัญญัติว่า

“สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต เมื่อสินค้านั้นมีลักษณะไม่ตรงกับการออกแบบ แม้ว่าจะใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่ในการผลิตและการจัดกระจายสินค้าแล้วก็ตาม”

ส่วนกรณีของการออกแบบและการให้คำแนะนำหรือคำเตือนจะนำเอาหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าอยู่ภายใต้หลักการกระทำโดยประมาทในกฎหมายละเมิด ซึ่งหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยจากการผลิตให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับความคาดหมายของผู้ใช้ ซึ่งจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ขาย ผู้ผลิตและผู้บริโภค และมีความเหมาะสม มีเหตุผลและมีความยุติธรรมตามสภาพความเป็นจริง

ปัญหาของประเทศสหรัฐอเมริกาในการนำเอาหลักอันพึงคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า กล่าวคือ

1) สินค้าที่มีการออกแบบกลไกที่มีความซับซ้อนและเป็นอันตรายที่ปกปิด เช่น การออกแบบรถยนต์ หรือการออกแบบเครื่องบิน ที่มีการใช้เทคโนโลยีในการออกแบบหรือการผลิตขั้นสูง ผู้บริโภคไม่มีข้อมูลหรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับสินค้านี้มากเท่าที่ควร จึงทำให้ผู้บริโภคไม่อาจคาดหมายได้ถึงความปลอดภัยของสินค้านี้ดังกล่าว

2) ความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น อาวุธปืน หรือบุหรี่ เป็นต้น ซึ่งผู้บริโภคสามารถหลีกเลี่ยงอันตรายได้ แต่ผู้บริโภคสนใจที่จะยอมรับความเสี่ยงอันตรายดังกล่าว เมื่อเกิดความเสียหายกับผู้บริโภคขึ้น จึงไม่ได้รับการรู้ถึงความเสี่ยงแต่อย่างใด

3) การใช้สินค้านอกเหนือคำแนะนำหรือคำเตือนที่ระบุไว้อย่างชัดเจน พร้อมกับสินค้า เช่น คำแนะนำเกี่ยวกับความเป็นพิษ อาการแพ้สารเคมีบางอย่างในสินค้า หรือข้อกำหนดการใช้สินค้าที่ระบุให้อยู่ภายใต้การควบคุมของแพทย์เท่านั้น ดังนั้น การใช้สินค้าของผู้บริโภคนอกเหนือจากคำแนะนำหรือคำเตือน จึงถือเป็นอันตรายที่ชัดเจนอย่างหนึ่งเช่นกัน

การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ระบุไว้หรือใช้ผิดไปจากคำแนะนำวิธีการใช้งานของสินค้า ทำให้ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบได้เช่นกัน

4) บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย มีปัญหาที่สำคัญกรณีที่ผู้บริโภคสินค้าเป็นบุคคลคนละคนกับผู้ได้รับความเสียหาย เช่น กรณีของผู้ปกครองกับเด็ก แพทย์กับคนไข้ หรือนายจ้างกับลูกจ้าง มีปัญหาที่สำคัญว่าจะใช้ความคาดหมายของบุคคลใดในการพิจารณาความไม่

ปลอดภัยของสินค้า เช่น กรณีของนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งนายจ้างเป็นผู้จัดหาสินค้าเพื่อใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้น นายจ้างจึงต้องทราบข้อมูลสินค้าเป็นอย่างดี ส่วนฝ่ายลูกจ้างอาจจะไม่ทราบข้อมูลของสินค้ามากเท่าที่ควร ดังนั้น เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นกับฝ่ายลูกจ้าง ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยจะนำเอาความคาดหมายของบุคคลใดมาพิจารณา

5) ภาระในการพิสูจน์ ถึงแม้ในการพิจารณาความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยจะนำเอาหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ในการลดภาระในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้าโดยให้ถือเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตหรือผู้ขายก็ตาม แต่ผู้บริโภคยังต้องพิสูจน์ว่าสินค้ามีความเป็นอันตรายเกินกว่าความคาดหมายของผู้ใช้หรือผู้บริโภคอยู่ ดังนั้น ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าโดยอาศัยหลักความคาดหมายของผู้บริโภค โดยเฉพาะสินค้าที่มีการออกแบบหรือการผลิตที่ขั้นตอนการผลิตที่สลับซับซ้อน ใช้วิทยาการและเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งผู้บริโภคทั่วไปไม่มีความรู้ในกระบวนการดังกล่าวมากพอ จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยดังกล่าว จึงเป็นการเพิ่มภาระในการพิสูจน์แก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภคมากขึ้น

2.2 กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป

กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสหภาพยุโรป (EC Directive 85/374/EEC) ถือว่าเป็นต้นแบบของกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตในหลายๆ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าจะนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภค (Consumer expectations test) ตามแบบอย่างของมาตรา 402A แห่ง The Restatement (second) of Torts มาใช้พิจารณาถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ที่มุ่งพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้ามากกว่าความบกพร่องในการใช้งานตามคุณสมบัติของสินค้า โดยวัดที่ระดับความปลอดภัยที่เหมาะสมอันพึงคาดหมายได้ของประชาชน ซึ่งจะไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้บริโภคที่อาจใช้ความคาดหวัง ดังนั้น ในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้าจึงอยู่ที่วัตถุประสงค์ของการใช้งานมากกว่าความรู้สึกล้วนตัวของผู้ใช้สินค้า มาตรา 6(1) ของ EC Directive 85/374/EEC บัญญัติว่า

“สินค้าจะเป็นสินค้าไม่ปลอดภัย เมื่อสินค้านั้นไม่ให้ความปลอดภัยซึ่งบุคคลทั่วไปมีสิทธิจะคาดหวังได้ โดยพิจารณารวมถึง

ก. การนำเสนอสินค้า

ข. ลักษณะของการใช้งานสินค้า ซึ่งมีเหตุอันสมควรคาดหมายได้ว่าสินค้าจะถูกใช้ในลักษณะดังกล่าว

ค. ช่วงเวลาที่สินค้าถูกนำเข้าสู่การหมุนเวียนในระบบจำหน่าย

แต่อย่างไรก็ตาม สินค้าที่ผลิตออกมาก่อนจะไม่ถือว่าเป็นสินค้าที่มีความไม่ปลอดภัยด้วยเหตุที่สินค้าที่ผลิตออกมาสู่ท้องตลาดภายหลังดีกว่า”

มาตรา 6(1) ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าจากความคาดหวังของผู้บริโภค โดยมีการนำเอาสภาพแวดล้อมหรือพฤติการณ์ทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นมาเป็นเครื่องมือในการพิจารณาคำหนดสิ่งที่คนทั่วไปมีสิทธิที่จะคาดหวังในสินค้า ซึ่งสภาพแวดล้อมที่จะถูกนำมาพิจารณา คือ

1) การนำเสนอผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลทั้งหมดของผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ การโฆษณา คู่มือการใช้งาน คำเตือนที่ระบุไว้ในผลิตภัณฑ์อย่างเพียงพอ เพราะการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสินค้าอย่างไม่เพียงพอ อาจจะทำให้ผู้บริโภคไม่ตระหนักถึงความไม่ปลอดภัยได้

2) ผลิตภัณฑ์สามารถใช้งานได้เหมาะสม ซึ่งการใช้งานอย่างเหมาะสมจะถูกกำหนดความคาดหวังในความปลอดภัยที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์มากกว่าวัตถุประสงค์การใช้งานของผลิตภัณฑ์ เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีสิทธิที่จะคาดหวังว่าผู้ผลิตมีการประเมินความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดีแล้ว และผู้ผลิตต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญ

3) ช่วงเวลาที่ผลิตภัณฑ์เข้าสู่ท้องตลาด โดยจะพิจารณาว่าขณะที่นำสินค้าเข้าสู่ระบบการจำหน่ายมีความปลอดภัยมากน้อยเพียงไร นอกจากนี้ยังใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาถึงการใช้ทางเลือกของการออกแบบหรือการผลิตของผู้ผลิตให้มีความปลอดภัย ซึ่งจะพิจารณาความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีในขณะที่ผลิตภัณฑ์เข้าสู่ท้องตลาดว่ามีวิชาการและเทคโนโลยีที่มีการตรวจสอบหาความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้หรือไม่ด้วย

การที่กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของกลุ่มสหภาพยุโรปนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้พิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการพิสูจน์ที่มีลักษณะเป็นกลางระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิต โดยจะไม่คำนึงถึงความรู้สึกส่วนตัวของผู้ใช้และผู้ผลิตมาพิจารณา แต่จะพิจารณาจากความคาดหมายของประชาชนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นซึ่งถือว่าเป็นการพิสูจน์จากเป้าหมายซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ เพราะบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่อาจมีความคาดหวังมากไปกว่าบุคคลธรรมดาหรือไม่มีความรู้มากไปกว่าบุคคลธรรมดา

ปัญหาของการนำหลักความคาดหมายของผู้บริโภคที่กลุ่มประเทศยุโรปนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า ก็เกิดปัญหาหลายประการในการใช้งานพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้า กล่าวคือ

1) ความชัดเจนของหลักการพิสูจน์ด้วยความคาดหมายของผู้บริโภค เนื่องจากกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสหภาพยุโรป ไม่ได้นิยามความหมายของคำว่า “ความคาดหวัง” (Expectation test) ไว้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด แตกต่างจากความรับผิดชอบโดยประมาทภายใต้กฎหมายละเมิด ถึงแม้กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสหภาพยุโรปในมาตรา 6 จะระบุว่า “สิ่งที่คนมีสิทธิที่จะคาดหวัง” ก็ตาม แต่ปัญหาในการหามาตรฐานของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยทำได้ค่อนข้างยากและศาลเองก็ไม่สามารถหาเกณฑ์วัดความไม่ปลอดภัยของสินค้าเพื่อหาคำตอบให้ได้ว่าเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ซึ่งบางแนวความคิดของศาลมีแนวความคิดว่าควรจะกำหนดคำนิยามของคำว่า “ความไม่ปลอดภัย” ให้ชัดเจนมากขึ้น แต่บางแนวความคิดมีความคิดเห็นว่าการกำหนดให้กลุ่มเครือไวก่อนเพื่อต้องการให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาถึงพื้นฐานแต่ละคดีแตกต่างกันไป เพราะจะทำให้ได้ความหมายของคำว่า “สิทธิที่จะคาดหวัง” จากประสบการณ์การใช้งานของกฎหมายนี้แตกต่างกันไปแต่ละคดี

2) การขาดความรู้และประสบการณ์ของประชาชนทั่วไป ทำให้การใช้หลักความคาดหมายของผู้บริโภคไม่มีประสิทธิภาพ เพราะธรรมชาติของมนุษย์ไม่สามารถใช้ความคาดหมายในการพิจารณาได้มากไปกว่าสิ่งที่ตนเองรู้หรือมีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะสินค้าที่มีการใช้วิทยาการ เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง หรือสินค้าที่มีการออกแบบและผลิตที่มีความสลับซับซ้อน ผู้บริโภคมักจะพิจารณาเพียงแค่ประโยชน์ใช้สอยตามคุณสมบัติ แต่มักจะไม่คำนึงถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ซึ่งผู้บริโภคไม่สามารถพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้าโดยอาศัยความคาดหมายได้ ทำให้การกำหนดความคาดหมายของผู้บริโภคไม่มีมาตรฐานและไม่มีวิธีการเปรียบเทียบความไม่ปลอดภัยอย่างชัดเจน ดังนั้น การใช้หลักความคาดหมายของผู้บริโภคเพียงอย่างเดียวในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าจึงก่อให้เกิดปัญหา ทำให้ไม่ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากผู้ผลิตแต่อย่างใด

3) ลักษณะการพิจารณาจากความคาดหมายของผู้บริโภค จะมุ่งพิจารณาการใช้ความคาดหวังของผู้บริโภคเป็นสำคัญ แต่ไม่ได้มุ่งพิจารณาถึงความเหมาะสมในการกระทำของผู้ผลิตหรือผู้ขายในการก่อให้เกิดความเสียหายเช่นเดียวกับการกระทำโดยประมาทที่มุ่งพิจารณาถึงการกระทำของผิดเป็นสำคัญ ดังนั้น ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าหากประชาชนกลุ่มเป้าหมายพิจารณาแล้วเห็นว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ปลอดภัย แม้ผู้ผลิตจะกระทำการโดยประมาทหรือไม่ก็ตาม ผู้บริโภคจะไม่ได้รับการเยียวยาแต่อย่างใด

2.3 ประเทศอังกฤษ

กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศอังกฤษได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1987 (Consumer protection Act 1987) ซึ่งมีการนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้ตามแบบอย่างของกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปที่ประเทศอังกฤษเป็นสมาชิกอยู่ประเทศหนึ่ง

ความหมายของคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศอังกฤษได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ให้ “สินค้าไม่ปลอดภัย” หมายถึง

(1) ผลิตภัณฑ์มีความบกพร่อง ถ้าไม่มีความปลอดภัยตามที่บุคคลทั่วไปมีสิทธิที่จะคาดหวังได้ และความปลอดภัยนั้นรวมถึงความปลอดภัยในส่วนประกอบที่ใช้ในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์และความปลอดภัยในบริบทเกี่ยวกับความเสี่ยงอันตรายต่อทรัพย์สินตลอดจนชีวิตและร่างกายด้วย

(2) ทั้งนี้ การพิจารณาใน (1) ข้างต้น สิ่งที่บุคคลทั่วไปมีสิทธิที่จะคาดหวังจะต้องคำนึงถึงพฤติกรรมทั้งปวงรวมทั้ง

ก. ลักษณะและวัตถุประสงค์ในการนำผลิตภัณฑ์ออกวางสู่ท้องตลาด เช่น การบรรจุ การใช้เครื่องหมายและคำแนะนำที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือการคำเตือนเกี่ยวกับการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำในสิ่งที่มีอยู่หรือเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์

ข. สิ่งใดก็ตามที่มีเหตุผลอันสมควรคาดหวังได้ว่าควรจะต้องมีหรือเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์นั้น และ

ค. ช่วงเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นถูกนำออกจำหน่ายโดยผู้ผลิตยังบุคคลอื่น”

ความหมายของคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามมาตรา 3 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่านำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectations test) มาใช้เช่นเดียวกับกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC มาตรา 6 ของกลุ่มสหภาพยุโรป ซึ่งในการพิจารณาหรือพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้าจะนำเอาความคาดหวังของบุคคลทั่วไปที่มีสิทธิที่จะคาดหวังมาเป็นเครื่องมือในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าเช่นเดียวกัน โดยศาลจะพิจารณาว่าสินค้านั้นจะเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยต่อเมื่อไม่ได้เป็นไปตามที่บุคคลทั่วไปมีสิทธิที่จะคาดหวังได้และความปลอดภัยนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์นั้นด้วย และยังหมายความรวมถึง ความปลอดภัยของส่วนประกอบของสินค้าที่ผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์และความเสี่ยงอันตรายต่อทรัพย์สิน

ร่างกาย และชีวิต จากการใช้งานผลิตภัณฑ์นั้นด้วย ซึ่งจุดสำคัญในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า มีหลักพิจารณาพื้นฐาน คือ⁷¹⁶

(1) ความรับผิดชอบได้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (The CPA) อยู่บนพื้นฐานความไม่ปลอดภัย (Defect-base) ไม่ใช่พื้นฐานความรับผิดชอบ (Fault-base)

(2) ข้อพิพาทที่จะใช้ในการตัดสินคดี คือ ความหนักเบา (Degree) หรือระดับของความปลอดภัยหรือไม่ปลอดภัย (Level of safety or safeness) ที่บุคคลทั่วไปมีสิทธิที่จะคาดหวังได้

(3) ความคาดหวังที่ใช้ คือ ความคาดหวังของสังคมส่วนใหญ่ (The expectation is that of the public at large)

(4) ความคาดหวังไม่ได้เป็นความคาดหวังของบุคคลทั่วไปที่เกิดขึ้นจริง แต่เป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปมีสิทธิที่จะคาดหวังได้ โดย “ความคาดหวังที่ถูกต้อง” (Legitimate expectation) ถูกดัดแปลงจนกลายเป็นสูตรธรรมดาของความคาดหวัง ซึ่งสอดคล้องกับความหมายในกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของสหภาพยุโรป (The Directive)

(5) ศาลจะเป็นผู้ตัดสินว่าอะไรเป็นสิ่งที่สังคมมีสิทธิคาดหวังได้ (The public is entitled to expect)

พื้นฐานในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าทั้ง 5 ข้อ ดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็น สิทธิพื้นฐานที่ศาลจะนำมาหามาตรฐานว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรคาดหวังของประชาชน แม้ในความเป็นจริงแล้วบุคคลอาจจะอ้างถึงความคาดหวังที่มีมาตรฐานสูงกว่าแต่ก็ไม่ใช่สาระสำคัญ ดังนั้น ปัจจัยที่จะช่วยศาลในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าอยู่ที่มาตรา 3(2) ที่ขยายความตามมาตรา 3(1) โดยศาลจะพิจารณาจาก “สถานะแวดล้อมทั้งปวง” ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ 3 ปัจจัยคือ

1) วิธีการตลาดรวมถึงการแสดงคำกล่าวอ้าง โฆษณา การให้ข้อมูลหรือคำเตือนที่แนบมาพร้อมกับผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับวิธีใช้สินค้าที่อาจจะส่งผลกระทบต่อมาตรฐานความปลอดภัยซึ่งประชาชนมีสิทธิจะคาดหวังจากสินค้านั้นได้

2) ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งใดที่ควรจะคาดหวังหรือสิ่งใดที่ควรจะทำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อให้มีความปลอดภัย

⁷¹⁶ Duncan Fairgrieve. *Product liability in comparative perspective*. New York, Cambridge University Press.2005. P.25.

3) เกี่ยวกับช่วงเวลาจัดจำหน่าย หรือนำสินค้าหมุนเวียนในท้องตลาด แม้ในความจริงผู้ผลิตจำเป็นต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองให้มีความปลอดภัยหรือเพิ่มคุณสมบัติด้านความปลอดภัยแก่สินค้าอยู่เสมอ แต่ก็อาจถือไม่ได้ว่าสินค้าที่ผลิตออกมาจำหน่ายในช่วงแรกหรือจำหน่ายก่อนเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ด้วยเหตุที่ว่าสินค้าที่ผลิตออกมาภายหลังมีความปลอดภัยกว่าเท่านั้น

ปัญหาของการนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้พิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า จะพบปัญหาเช่นเดียวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปที่ประเทศอังกฤษเป็นสมาชิกอยู่ และ

1) การพิจารณาจากหลักความคาดหมายของผู้บริโภคเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอสำหรับการคุ้มครองความไม่ปลอดภัยของผู้บริโภคได้ ซึ่งคณะกรรมการสิทธิการกฎหมายของประเทศไทย เห็นว่า ควรจะพิจารณาจากความคาดหมายได้ของผู้ผลิตที่จะกระทำป้องกันมิให้มีการใช้ผิดวิธีหรือควรให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับสินค้านั้นด้วย

2) ผลิตภัณฑ์ที่มีความสลับซับซ้อนในการผลิต ออกแบบ และข้อบกพร่องจากการเตือน ผู้บริโภคไม่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้น จึงไม่อาจใช้ความคาดหมายในความปลอดภัยได้ โดยเฉพาะกรณีสินค้าที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลข้างเคียงหรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้บริโภคสินค้าที่ไม่อาจจะคาดหวังในความปลอดภัยของสินค้าได้

2.4 ประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ดังนั้น กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศเยอรมนีจึงมีต้นแบบมาจากกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป หรือ EC Directive 85/373/EEC โดยได้นำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภค (Consumer expectations test) มาใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศเยอรมนี มาตรา 3 บัญญัติว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย ถ้าสินค้านั้นไม่ได้เป็นไปในระดับที่สามารถคาดหวังได้ตามสมควรในทุกสถานการณ์ทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

- ก. การนำเสนอตัวสินค้า
- ข. การใช้สินค้าที่สามารถคาดหมายได้
- ค. ช่วงเวลาที่สินค้านั้นถูกนำเข้าจำหน่ายในท้องตลาด

แต่ไม่ถือว่าสินค้าที่จำหน่ายมีความไม่ปลอดภัยเพียงเพราะสินค้าที่ต่ำกว่าถูกนำเข้าสู่ท้องตลาดในภายหลัง”

หลักความคาดหวังของผู้บริโภค ตามมาตรา 3 จะเห็นว่ามีความเหมือนเคียงกับหลักความคาดหวังในกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปและประเทศอังกฤษ โดยมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญไม่ได้มุ่งถึงวัตถุประสงค์ของการใช้งานของสินค้าซึ่งถือเป็นเรื่องของกฎหมายซื้อขาย โดยศาลของประเทศเยอรมนีที่พิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยจะต้องกล่าวถึงหลักความคาดหวังของผู้บริโภคเสมอ เพื่อวิเคราะห์ความไม่ปลอดภัยของสินค้า โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่า “อะไรที่ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะคาดหวังและไม่อาจคาดหวังได้”

การปรับใช้หลักความคาดหวังของผู้บริโภคที่เห็นได้ชัดเจน ศาลของประเทศเยอรมนีจะนำไปใช้ในกรณีของความไม่ปลอดภัยจากการผลิตสินค้าที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานของการออกแบบเป็นสำคัญ โดยเฉพาะสินค้าที่ไม่มีความสลับซับซ้อนมากเกินไปกว่าที่ผู้บริโภคทั่วไปมีสิทธิที่จะคาดหวังได้ ส่วนความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบหรือการเตือนผู้พิพากษามักจะนำเอาหลักความประมาทในกฎหมายละเมิดมาใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าแต่ละกรณีไป

ปัญหาการปรับใช้หลักความคาดหวังของผู้บริโภค ประเทศเยอรมนีประสบปัญหาเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปและประเทศอังกฤษ เนื่องจากต้นแบบกฎหมายมาจาก EC Directive 85/374/EEC เช่นเดียวกัน ซึ่งในการพิสูจน์ของผู้พิพากษาศาลประเทศเยอรมนีมักจะพบว่าหลักความคาดหวังของผู้บริโภคยังไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้ เพราะ

- 1) ผู้บริโภคไม่อาจใช้ความคาดหวังได้
- 2) การใช้ความคาดหวังของผู้บริโภคในความไม่ปลอดภัยของสินค้าไม่เท่าเทียมกัน อาจมีการคาดหวังความไม่ปลอดภัยสูงหรือต่ำต่างกัน
- 3) กรณีสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีล่าสุด ผู้บริโภคไม่อาจใช้ความคาดหวังได้เพราะยังไม่มีความรู้และประสบการณ์

2.5 ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศญี่ปุ่น มีต้นแบบมาจากกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป จึงมีการนำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภคมาใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า โดยมีแนวความคิดพื้นฐานว่า สินค้ามีความเสี่ยงอันตรายที่สังคมยอมรับไม่ได้ ซึ่งหลักใน

การพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าปรากฏอยู่ในมาตรา 2(2) ให้ความหมายของคำว่า “ความไม่ปลอดภัย” หมายถึง การที่สินค้าขาดความปลอดภัยซึ่งเป็นธรรมดาที่สินค้านั้นพึงต้องมี โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า การคาดหมายโดยทั่วไปเกี่ยวกับการใช้สินค้า ช่วงเวลาที่ผู้ผลิตหรือบุคคลอื่นส่งมอบสินค้าและเหตุการณ์อื่น ๆ เกี่ยวกับสินค้านั้น

หลักในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตามมาตรา 2(2) ศาลจะพิจารณาจาก

1) ลักษณะเฉพาะโดยทั่วไปของสินค้า ถือเป็นธรรมชาติของตัวผลิตภัณฑ์เอง ซึ่งพิจารณาได้จาก

- ก. ลักษณะและขอบเขตของความอันตรายในผลิตภัณฑ์
- ข. การใช้งานและประโยชน์ของผลิตภัณฑ์
- ค. การนำเสนอผลิตภัณฑ์
- ง. ความชัดเจนและการรับรู้ของผู้บริโภคจากอันตรายของผลิตภัณฑ์
- จ. อายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์
- ฉ. ความเป็นไปได้ในการใช้ทางเลือกของการออกแบบ
- ช. ความเป็นไปได้ในการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงของผู้บริโภค⁷¹⁷

2) การคาดเห็นโดยทั่วไปในการใช้สินค้า สำหรับการพิจารณาของความไม่ปลอดภัย ตามมาตรา 2(2) คำว่า “ความคาดหมายทั่วไปในการใช้งานผลิตภัณฑ์”⁷¹⁸ จะใช้ปัจจัยพิจารณาสองปัจจัย คือ

ก. ความเป็นไปได้ในการป้องกันอันตรายสำหรับผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ คือ ความปลอดภัยซึ่งสินค้าทั่วไปพึงจะมี โดยผู้ผลิตควรจะกำหนดหรือออกแบบให้สอดคล้องกับความประสงค์ใช้งานของผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อรับประกันว่าผลิตภัณฑ์มีความปลอดภัย แม้กระทั่งการใช้งานที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ แต่ผู้ผลิตสามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้าว่าอาจจะมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้น

ข. ความคาดหมายตามสมควรของการใช้ คือ ความคาดหมายในกลุ่มของความคาดหมายทั่วไปในการใช้งานผลิตภัณฑ์ พิจารณาจากความคาดหมายได้ล่วงหน้าของสังคมเป็นหลัก ไม่ได้อาศัยความคาดหมายของผู้ผลิตสินค้านั้น การใช้งานของผู้ใช้ที่ผิดไปจาก

⁷¹⁷ Tsuneo Matsumoto. Transformation of Consumer Law in Japan at the 'Turn of the Century from Government Regulation Oriented Scheme to the Consumers' Judicial Oriented Scheme. Law on consumer protection Japan and Thailand. Thailand, Faculty of law, Thammasat University and Institute of developing economies (IDE-JETRO), P.48.

⁷¹⁸ The Product Liability Law article 2(2).

วัตถุประสงค์การใช้งานของสินค้าตามที่ผู้ผลิตตั้งใจไว้ จึงอยู่ที่การพิจารณาจากผู้ใช้เป็นหลักว่าผู้ผลิตสามารถคาดเห็นได้ว่าอาจจะมีการใช้งานผิดไปจากวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งมักจะเปรียบเทียบกับความรับผิดชอบโดยประมาท

3) ช่วงเวลาที่ผู้ผลิตหรือบุคคลเช่นเดียวกับผู้ผลิตส่งมอบสินค้า หมายถึง เวลาเมื่อสินค้าถูกส่งจำหน่ายโดยผู้ผลิตหรือผู้ส่งต่อโดยตัวแทน

4) พฤติการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ ซึ่งประเด็นสุดท้าย คือ “ภายใต้กฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ มาตรา 2(2) นี้ สามารถแยกพิจารณาพฤติการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ออกเป็น 3 ปัจจัย กล่าวคือ⁷¹⁹

ก. พฤติการณ์ของความผิดปกติของสินค้า (Circumstances of the product deviation) ซึ่งถือเป็นปัจจัยพฤติการณ์ที่อยู่ในกลุ่มคุณสมบัติทั่วไปของสินค้า

ข. เหตุสุดวิสัย (Acts of God) เช่น ภัยธรรมชาติ เป็นต้น ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของสินค้า

ค. ความชัดเจนของอันตราย (Obviousness of the danger) ถือว่าเป็นปัจจัยพฤติการณ์ที่อยู่ในกลุ่มคุณสมบัติทั่วไปของสินค้าเช่นเดียวกับกรณีของข้อ ก.

ปัญหาของการนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้ในการพิจารณาความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น มีปัญหาเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ และประเทศเยอรมนี แต่ประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้นำเอาประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นมาใช้บังคับกรณีเกิดปัญหาในการบังคับใช้หรือกรณีไม่มีบทบัญญัติใดที่สามารถนำมาใช้บังคับในกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

2.5 ประเทศไทย

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้นำเอากฎหมายความรับผิดชอบต่อผลผลิตของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป EC Directive 85/374/EEC เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายของประเทศไทย โดยได้นำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภค (Consumer expectations test) มาใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าเช่นเดียวกับกฎหมายความรับผิดชอบต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ให้คำนิยามของคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายถึง สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น

⁷¹⁹ Tsuneo Matsumoto, Transformation of Consumer Law in Japan at the 'Turn of the Century from Government Regulation Oriented Scheme to the Consumers', P.49.

ได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

คำนิยามของคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามมาตรา 4 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเกณฑ์การวัดหรือการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าอยู่ที่คำว่า “อันพึงคาดหมายได้” ซึ่งเป็นภาษากฎหมาย หมายถึง ความคาดหมายได้ของผู้บริโภคทั่วไป โดยอาศัยความคาดหมายของคนธรรมดาสามัญทั่วไปหรือวิญญูชนที่ใ้ภาวะ วิชา หรือพฤติการณ์แล้ว ควรคาดหมายได้ว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัย แต่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า “อันพึงคาดหมายได้” แต่ประการใด

แนวทางในการกำหนดหลักการพิจารณาจากความพึงคาดหมายได้ จะต้องคำนึงถึง

- 1) สภาพของสินค้า
- 2) ลักษณะการใช้งานของสินค้า
- 3) วิธีการเก็บรักษาสินค้า

สำหรับปัญหาของประเทศไทยที่อาจจะเกิดจากการนำเอาหลักความคาดหมายมาใช้พิจารณาในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย เนื่องจากขณะทำวิทยานิพนธ์นี้ ยังไม่มีการนำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาจึงยังไม่มีแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาที่จะเป็นบรรทัดฐานได้ และพบปัญหาในทางปฏิบัติแต่อย่างใด

3. วิเคราะห์และเปรียบเทียบการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วยหลักความเสี่ยงและประโยชน์

การพิจารณาความเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยด้วยหลักเกณฑ์การพิจารณาจากความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk –utility test) ถือเป็นหลักที่พัฒนาขึ้นใหม่เพื่อชดเชยปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาด้วยหลักความคาดหมายของผู้บริโภค ซึ่งมีปัญหาในการบังคับใช้บางสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ที่มีความสลับซับซ้อนหรือใช้เทคโนโลยีและวิทยาการในการผลิตขั้นสูง ผู้บริโภคทั่วไปไม่อาจคาดหวังอะไรไปมากกว่าสิ่งที่ตนเองรู้หรือมีประสบการณ์ ในเรื่องนั้นๆ ด้วยสาเหตุ ต่อไปนี้

- 1) มนุษย์ขาดข้อมูลที่จำเป็น เพื่อสร้างความคาดหวังของตนเอง
- 2) ทางจิตวิทยาของมนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ถึงการที่จะได้รับบาดเจ็บของตนเองและไม่มีเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจที่สำคัญ จึงเป็นการประเมินความปลอดภัยที่ต่ำเกินไป

3) ผู้ที่กระทำการใดๆ เพื่อให้ตนเองได้กำไรสูงในระยะสั้น และการใช้ต้นทุนที่ต่ำโดยไม่คำนึงผลในเสียหายในระยะยาว

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถคาดการณ์ได้ถึงความปลอดภัยของตนเอง จึงไม่ได้รับความเป็นธรรมจากผลกระทบจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยการใช้หลักการพิจารณาความปลอดภัยของสินค้าด้วยหลักความคาดหมายของผู้บริโภค ถือว่าเป็นปัญหาที่ไม่มีความชัดเจนและบ่อนทำลายหลักการทดสอบความปลอดภัยของสินค้าด้วยหลักความคาดหมายของผู้บริโภค จนทำให้ไม่มีความน่าเชื่อถือในที่สุด จนกระทั่งได้มีการนำหลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility) มาใช้ช่วยในการวิเคราะห์ความปลอดภัยของสินค้านี้ร่วมกับการพิจารณาด้วยหลักความคาดหมายของผู้บริโภคด้วยในเวลาต่อมา

หลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility) หรือหลักการทดสอบโดยจากวัดความอันตราย (Dangerous test) หรือหลักต้นทุนและประโยชน์ (Cost – benefit) ถือเป็นการพิจารณาความปลอดภัยของสินค้าที่มีพื้นฐานมาจากหลักของกฎหมายละเมิด โดยอาศัยหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict liability) มาพิจารณาร่วมด้วย ซึ่งในการพิจารณาความปลอดภัยของสินค้าจะมุ่งพิจารณาที่การกระทำของผู้กระทำละเมิดหรือผู้ผลิตสินค้ามากกว่าผู้ถูกกระทำหรือผู้บริโภค โดยจะวิเคราะห์จากความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน (Cost) ในการปรับปรุงสินค้าให้มีความปลอดภัยกับผลประโยชน์ (Benefit) ที่สังคมได้รับการปรับปรุงสินค้าให้มีความปลอดภัย กล่าวคือ หากผู้ผลิตใช้มาตรฐานการตรวจสอบด้านความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพแล้ว ผู้ผลิตสามารถคาดหมายได้จากสินค้าว่ามีอันตรายมากกว่าที่จะอำนวยประโยชน์ต่อผู้บริโภคหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้ผลิตจะต้องคาดหมายได้อีกว่าจะเกิดอันตรายจากการออกแบบหรือมีแนวโน้มว่าจะเกิดอันตรายในอนาคตและผู้ผลิตได้ใช้ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการหลีกเลี่ยงอันตรายที่มีประสิทธิภาพแล้ว จึงถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตที่จะต้องคำนึงในส่วนนี้เป็นสำคัญ ซึ่งปัจจัยในการพิจารณาเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงและประโยชน์ ศาสตราจารย์ Dean Wade ได้ระบุถึงสิ่งที่ควรพิจารณาต่อไปนี้ คือ⁷²⁰

- (1) ประโยชน์และความพอใจจากผลิตภัณฑ์
- (2) ความพร้อมของผลิตภัณฑ์อื่นและความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกัน
- (3) โอกาสในการเกิดอันตรายและแนวโน้มของความรุนแรงของผลิตภัณฑ์
- (4) ความชัดเจนของอันตราย
- (5) ความรู้ทั่วไปและความคาดหมายของประชาชนในอันตราย

⁷²⁰ Dorsey v. Yoder Co., 331 F. Supp. 760 (E.D. Pa 1971), aff'd, 474 F.2d 1339 (3d Cir.1973).

(6) ความสามารถในการหลบเลี่ยงอันตรายจากการใช้งานของผลิตภัณฑ์ (รวมถึงผลกระทบจากคำแนะนำหรือคำเตือน) และ

(7) ความสามารถในการกำจัดอันตราย โดยไม่ทำให้ประโยชน์ของสินค้าลดลง และไม่ทำให้สินค้าราคาแพงขึ้น

หลักการวิเคราะห์ทั้งเจ็ดประการนี้ ถือเป็นแนวความคิดที่สำคัญในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของศาลเพื่อที่จะสามารถสร้างความเท่าเทียมระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคได้ ซึ่งการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วยหลักความเสี่ยงและประโยชน์ มีการนำไปใช้ในรูปแบบต่างๆ และมีการนำไปใช้พิจารณาในหลายๆ ประเทศ ที่ผู้ศึกษาได้ศึกษามานี้ กล่าวคือ

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศแรกๆ ที่เริ่มต้นการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าด้วยหลักความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectation test) และเริ่มที่จะเห็นถึงปัญหาของการใช้หลักความคาดหวังของผู้บริโภคเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้า จึงเริ่มเปลี่ยนไปใช้การพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วยหลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility test) มาพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อต้องการเพิ่มสำนึกที่ดีของผู้ผลิตในการพิจารณาถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า อันเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตที่จะต้องปรับปรุงสินค้าให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้ผลิตจะต้องพิจารณาจากต้นทุนที่ปรับปรุงสินค้าให้มีความปลอดภัยและผลประโยชน์ที่สังคมได้รับจากการปรับปรุงสินค้าให้สมดุลกัน

การนำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์มาใช้พิจารณาความเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หรือ “สินค้าที่บกพร่อง” ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะอยู่ภายใต้การกระทำโดยประมาทเลินเล่อตามหลักกฎหมายละเมิด และมีการนำเอาแนวความคิดในด้านการคาดหมายของผู้ผลิตในการประเมินระหว่างข้อดี (ประโยชน์) และข้อเสีย (ค่าใช้จ่าย) สำหรับการกระทำในแต่ละครั้ง รวมทั้งเทคนิคในการทำให้เกิดตัวเลือกที่ชัดเจน อันจะทำให้เป็นตัวชี้วัดถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ตลอดจนการชั่งน้ำหนักถึงประโยชน์ให้มากที่สุด เช่น ในการออกแบบสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ก่อนที่จะถูกกล่าวหาว่าเป็นสินค้าที่มีอันตรายเกินควรหรือเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างความอันตรายและค่าใช้จ่ายในการป้องกันอันตรายนั้น จึงถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาความพร้อมของการออกแบบที่ใช้ทางเลือกที่คุ้มค่าที่สุดอันเป็นหน้าที่ของผู้ผลิต ถ้าการพิจารณาภายใต้หลักความเสี่ยงและประโยชน์แล้วปรากฏว่าค่าใช้จ่าย (ต้นทุน) ในการป้องกันอันตรายมีน้อยกว่าประโยชน์ด้านความปลอดภัยแล้ว จึงจะถือว่าเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย”

สำหรับการวิเคราะห์ด้วยหลักความเสี่ยงและประโยชน์ในอันตรายที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่จะให้เกิดตัวชี้วัดเปรียบเทียบระหว่างอันตรายกับภาระต้นทุนอย่างชัดเจน ได้มีการใช้เครื่องมือทางคณิตศาสตร์มาคำนวณความเสี่ยง จึงทำให้หลักความเสี่ยงและประโยชน์นี้ ถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หลักการคำนวณความเสี่ยง” (Calculus – of – risk) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สูตรแฮนด์” (Hand formula) ซึ่งเรียกตามชื่อผู้คิดค้น ชื่อ Billing Learned Hand ในขณะที่พิจารณาคดีระหว่าง United States v. Carroll Towing Co.⁷²¹ แต่คดีนี้เป็นเพียงคดีละเมิดในการกระทำโดยประมาทเท่านั้นไม่ใช่กรณีของความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ โดยได้มีการนำสูตรแฮนด์มาใช้เพื่อตรวจสอบระดับของความระมัดระวังและการกำหนดมาตรการป้องกันที่เหมาะสมมีคำนวณจากปัจจัยที่ประกอบเป็นสูตรคำนวณ คือ⁷²²

1) ภาระหรือค่าใช้จ่าย จากมาตรการป้องกันเพื่อหลีกเลี่ยงอันตราย (B)
 2) ความเป็นไปได้หรือความเท่าเทียมกันในโอกาสของผู้กระทำที่จะทำให้เกิดอันตราย (P)

3) ความรุนแรงของอันตราย (L)

4) ความไม่ปลอดภัย (D)

สมการของสูตรแฮนด์ในการคำนวณความเสี่ยงอันตรายของสินค้า ดังนี้⁷²³

$$B < P \times L \Rightarrow D$$

การคำนวณโดยใช้สมการของสูตรแฮนด์ จะถือว่าเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยต่อเมื่อต้นทุนในการป้องกันอันตราย (B) น้อยกว่าความปลอดภัย (D) ซึ่งผู้ผลิตต้องพิจารณาและประเมินถึงความเป็นอันตรายเป็นอันตรายของสินค้า ถ้าสินค้าที่มีอันตรายมีต้นทุนในการป้องกันอันตรายที่เหมาะสมแล้ว ผู้ผลิตก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหาย ดังนั้น ในการออกแบบหรือการตัดสินใจทางการตลาด ผู้ผลิตจึงต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์และกำไรของตนเอง ก่อนที่จะนำสินค้านั้นออกสู่ท้องตลาด

ปัจจุบันนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ฉบับล่าสุด คือ The Restatement (third) of Torts: Product liability เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินคดี

⁷²¹ United States v. Carroll Towing Co., 159 F.2d 169 (2d. Cir. 1947).

⁷²² David G. Owen. Products liability law second edition. United States of America, Thomson/West. 2008. P.314.

⁷²³ Ibid., P. 314.

เกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์ในประเทศสหรัฐอเมริกาและถือว่าเป็นกฎหมายที่มีความทันสมัยมากที่สุด เพราะมีการเปลี่ยนแปลงหลักความรับผิดชอบผลิตภัณฑ์ใน The Restatement (second) of Torts มาตรา 402A ที่หลายประเทศ เช่น กลุ่มสหภาพยุโรป อังกฤษ เยอรมนี ญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศไทย ใช้เป็นต้นแบบในการพิจารณาความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีบัญญัติแนวทางในการพิจารณาสาเหตุแห่งความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอย่างชัดเจน และมีการนำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์นำมาบัญญัติในกฎหมายเพื่อใช้ในการพิจารณาความรับผิดชอบของสินค้าที่เกิดขึ้นจากการออกแบบและคำเตือน ส่วนการพิจารณาสาเหตุของการผลิตสินค้าที่ไม่ปลอดภัยยังคงนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้ในการพิจารณาอยู่เช่นเดิม เว้นแต่สินค้านั้นจะมีการผลิตที่สลับซับซ้อน ใช้วิทยาการและเทคโนโลยีขั้นสูงที่ประชาชนไม่อาจใช้ความคาดหมายได้ ศาลจึงจะนำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์ หรือหลักประมาณตามกฎหมายละเมิดมาใช้ประกอบการพิจารณาแล้วแต่กรณีไป

หลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility) ที่บัญญัติไว้ใน The Restatement (third) of Torts: Product liability มาตรา 2(b) สาเหตุความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบ และมาตรา 2(c) สาเหตุความไม่ปลอดภัยจากการให้คำเตือนไม่เพียงพอ เพื่อใช้พิจารณาพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้ผลิตที่ศาลจำเป็นต้องใช้การพิจารณาในแง่ของผู้ผลิตว่ามีเหตุอันสมควรที่จะออกแบบสินค้าและกำหนดคำเตือนในสินค้าให้มีความปลอดภัยอย่างไรหรือไม่ หากผู้ผลิตไม่สามารถลดความเสี่ยงอันตรายที่คาดหมายหรืออาจคาดหมายได้จากผลิตภัณฑ์ โดยไม่กำหนดทางเลือกที่เหมาะสมในการออกแบบหรือการละเลยให้คำเตือนหรือคำแนะนำที่เพียงพอแล้ว ให้ถือเป็นว่าสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งการพิจารณาความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบและการให้คำเตือนหรือคำแนะนำ แยกอธิบายได้ดังนี้

1) สาเหตุความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบ กฎหมายความรับผิดชอบผลิตภัณฑ์ The Restatement (third) of Torts: Product liability ของประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรา 2(b) กรณีความรับผิดชอบความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่มีสาเหตุมาจากการออกแบบผลิตภัณฑ์ วางหลักไว้ว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย เมื่อมีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายที่สามารถคาดเห็นได้และหลีกเลี่ยงได้ โดยผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายหรือผู้อื่นในระบบการจัดจำหน่าย สามารถออกแบบในลักษณะอื่นที่เหมาะสมได้ และการที่ไม่เลือกการออกแบบอื่นนั้น ทำให้สินค้านั้นมีความไม่ปลอดภัยตามที่ควรจะเป็น” จากหลักกฎหมายนี้ เห็นได้ว่าผู้ผลิตจะถูกบังคับให้ตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้าอย่างละเอียด ซึ่งมาตรา 2(b) ใช้คำว่า “ความเหมาะสม” (Reasonableness) ตามหลักการพิจารณาความเสี่ยงและประโยชน์ เป็นมาตรฐานในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบผลิตภัณฑ์

ดังนั้น ผู้ผลิตจะต้องกำหนดทางเลือกในการออกแบบที่เหมาะสม มีความสมดุลระหว่างความเสี่ยงและประโยชน์ของสังคมเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยนั้นได้

2) สาเหตุความไม่ปลอดภัยจากการให้คำเตือนหรือคำแนะนำ หลัก The Restatement (third) of Torts: Product liability มาตรา 2(c) วางไว้ว่า “สินค้าไม่ปลอดภัยเนื่องจากคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ ในกรณีที่ความไม่ปลอดภัยของสินค้าสามารถคาดเห็นได้และสามารถถูกลดลงหรือหลีกเลี่ยงได้ โดยจัดทำคำสั่งหรือคำเตือนที่เหมาะสมโดยผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายหรือบุคคลใดๆ ในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่ายและในกรณีที่การไม่ระบุงการเตือนจะทำให้สินค้าไม่ปลอดภัยโดยไม่สมควร” จากมาตรา 2(c) เป็นกรณีที่ผู้ผลิตมีหน้าที่ที่จะต้องเตือน (Duty to warn) ถึงอันตรายหรือความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่ซ่อน รวมทั้งให้คำแนะนำการใช้งานหรือระบุข้อมูลของสินค้าอย่างเพียงพอ (Adequacy) เพื่อให้ผู้บริโภคหรือผู้ซื้อรับรู้และใช้ผลิตภัณฑ์อย่างถูกต้องและหลีกเลี่ยงอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองรวมถึงการปกป้องบุคคลข้างเคียง (Bystanders) บุคคลที่สาม (Third person) หรือบุคคลที่เกิดอาการแพ้ (Allergic persons) ได้ ซึ่งศาลจะเป็นผู้ประเมินความเพียงพอของคำเตือนและคำแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดความเหมาะสมของคำเตือนและคำแนะนำดังกล่าว ดังนั้น ศาลหรือคณะลูกขุนที่จะเป็นผู้ประเมินต้องมีความสามารถในการรับรู้ต่อปัจจัยต่างๆ เช่น ประสบการณ์ของผู้ใช้หรือผู้บริโภคสินค้าด้วยการรวบรวมข้อมูลของความถี่ในการเกิดอันตรายของสินค้า หรือความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญกรณีสินค้าที่มีความสลับซับซ้อนใช้เทคโนโลยีหรือวิทยาการขั้นสูง เป็นต้น

ปัญหาของการนำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility) มาพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้น มักจะถูกนำมาใช้กับปัจจัยที่มีความสมดุลในสิ่งที่มีขนาดใหญ่และมักจะเป็นปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจเกือบทั้งหมด เพราะปัญหาในวงกว้างจะพบว่าการกำหนดสูตรในส่วนของคุณทุนและประโยชน์ในด้านความปลอดภัยของผู้บริโภคมักไม่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสมอภาคระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้วในทางการตลาดผู้ผลิตไม่สามารถที่จะต่อรองราคากับผู้บริโภครายบุคคลได้โดยตรง ได้จึงทำให้การกำหนดราคาไม่มีความเหมาะสมตามที่ผู้ผลิตหรือผู้บริโภคต้องการ ดังนั้น แทนที่จะกำหนดเฉพาะความปลอดภัยของผู้บริโภคเท่านั้นหรือพิจารณาวิเคราะห์เพียงประสิทธิภาพของสินค้าอันถือว่าเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ แต่ควรพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดกับฝ่ายผู้ประกอบการด้วย เพื่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างกัน

นอกจากนี้ ปัญหาอีกประการหนึ่งของการนำหลักความเสี่ยงและประโยชน์มาใช้พิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับสินค้าที่ถูกกำหนดเรื่องความปลอดภัยของผู้บริโภคจาก กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของรัฐที่กำหนดให้ผู้ผลิตจำต้องผลิตสินค้า

ตรงตามที่รัฐกำหนดยังถือเป็นเครื่องมือบังคับผู้ผลิตต้องกระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งกฎระเบียบและข้อบังคับของรัฐจะถูกนำมาพิจารณาในเรื่องประโยชน์ด้านความปลอดภัยของสินค้าอีกด้วย ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อผู้ผลิตในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างมาก

3.2 กลุ่มสหภาพยุโรป

กฎหมายความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป หรือ EC Directive 85/373/EEC มาตรา 6(1) นำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectations test) มาใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการนำมาใช้ในการพิจารณาหลายประการ ศาลจึงได้นำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์ (The risk – utility test) มาปรับใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าภายใต้หลักความคาดหวังของผู้บริโภคตามมาตรา 6(1) โดยให้เหตุผลในคำพิพากษาว่า ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะคาดหวังในผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตว่ามีความเหมาะสม ซึ่งจะพิจารณาจากทางเลือกที่ผู้ผลิตสามารถทำให้เกิดความเหมาะสมเท่าที่จะทำได้ไม่ว่าจะเป็นในด้านค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนแปลงการออกแบบและความรุนแรงของอันตรายที่เกิดขึ้นจากการออกแบบ ดังนั้น จึงถือว่าเป็นการนำเอาหลักการวิเคราะห์ต้นทุนกับประโยชน์ (Risk – Benefit) มาประยุกต์ใช้ร่วมกันกับหลักความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectations test) จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของหลักความคาดหวังของผู้บริโภคตามมาตรา 6(1) แห่ง EC Directive 85/374/EEC ซึ่งการนำหลักความเสี่ยงและประโยชน์มาใช้ประกอบการพิจารณา ศาลจำเป็นต้องกล่าวอ้างถึงข้อความ “All circumstances” หรือเหตุการณ์ทั้งปวง ในบทบัญญัติของมาตรา 6(1) เป็นสำคัญ โดยถือเป็นความคาดหวังในความเสี่ยงและประโยชน์หรือความคาดหวังในความปลอดภัย ซึ่งจะพิจารณาระหว่างความประมาทเลินเล่อกับความเสี่ยงและภาวะต้นทุนในการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสมกับความเสี่ยงอันตรายในสินค้าไม่ว่าจะเป็นในด้านการออกแบบ การผลิต การเตือน หรือการกระทำใดๆ เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายให้มากที่สุด

ปัญหาจากการนำหลักความเสี่ยงและประโยชน์มาใช้ประกอบการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป กล่าวคือ

1) ปัญหาในการพิสูจน์ของผู้เสียหายของการนำหลักความเสี่ยงและประโยชน์มาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักความคาดหวังของผู้บริโภคได้ก็ตาม แต่ก็เพียงพอให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เท่านั้นไม่สามารถลดปัญหาในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้ ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ให้ได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหาย ความไม่ปลอดภัยและสาเหตุที่เกิดขึ้นในขณะผลิตสินค้า นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องพิสูจน์ถึง

ข้อเท็จจริงด้านอื่นๆ จึงถือว่าเป็นความลำบากสำหรับผู้บริโภค เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับสินค้ามักอยู่ในการครอบครองของผู้ผลิตเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้ผลิตได้รับการยกเว้นความรับผิดชอบตามกฎหมายได้

2) ปัญหาจากการใช้ดุลพินิจของศาลในการประเมินความไม่ปลอดภัยของสินค้าตามหลักความเสี่ยงและประโยชน์ เพื่อประเมินในสิ่งที่ผู้คนคาดหวังและขอบเขตการกระทำของผู้ผลิต เช่น ระดับของความระมัดระวังที่ผู้ผลิตสามารถทำได้และไม่สามารถทำได้ เป็นต้น ซึ่งบางครั้งศาลจะนำเอาความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาเท่านั้น โดยไม่ได้นำเอาความคาดหวังของประชาชนส่วนมากในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยในสินค้า จึงอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อผู้ผลิตได้

3.3 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งของสหภาพยุโรป ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1987 มาตรา 3 กำหนดความไม่ปลอดภัยของสินค้าไว้เช่นเดียวกับกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของสหภาพยุโรป โดยนำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภคมาใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า แต่หลักความคาดหวังของผู้บริโภคไม่สามารถให้ความยุติธรรมแก่ผู้บริโภคได้เต็มที่และคลุมเครืออยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของสินค้าที่มีความสลับซับซ้อนในการผลิตหรือการไม่ให้คำเตือนที่เพียงพอ ทำให้แนวทางการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้นำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility) มาใช้พิจารณาเมื่อสินค้านั้นมีความเสี่ยงอันตรายผู้ผลิตควรจะทำการป้องกันมิให้มีอันตรายแก่ผู้บริโภคและผู้บริโภคมีสิทธิที่จะคาดหวังได้ว่าสินค้านั้นมีความปลอดภัย ซึ่งจะพิจารณาภายใต้หลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1987 มาตรา 3 ที่ว่า “พฤติการณ์แวดล้อมทั้งหมด” (All relevant circumstances)⁷²⁴

ประเทศอังกฤษได้นำเอาแนวการพิจารณาด้วยหลักความเสี่ยงและประโยชน์ตามแบบของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ เพราะมีระบบกฎหมายใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์เช่นเดียวกันประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ศาลประเทศอังกฤษจึงเรียนรู้วิธีการพิจารณาโดยใช้หลักความเสี่ยงและประโยชน์ หรือหลักต้นทุนและประโยชน์จากประเทศสหรัฐอเมริกามาแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักความคาดหวังของผู้บริโภคและแนวทางการประเมินความไม่ปลอดภัยของสินค้า โดยนำเอาหลักการคำนวณความเสี่ยงหรือสูตรของแฮนด์ (Hand formula)⁷²⁵ มาใช้ในการ

⁷²⁴ The Consumer Protection Act 1987: section 3.

⁷²⁵ Gregory C. Keating, "Articles Reasonableness and Rationality in Negligence Theory." 48

วัดความเสี่ยงอันตรายทำให้ผู้พิพากษาคาดเดาความไม่ปลอดภัยได้ง่าย โดยจะทำการชั่งน้ำหนักความสมดุลระหว่างความเสี่ยงอันตรายและความร้ายแรงของการบาดเจ็บและจะทำการวิเคราะห์จากค่าใช้จ่าย (ต้นทุน) และประโยชน์ ทำให้เป็นตัวชี้วัดว่าผู้ผลิตใช้ทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับสินค้าที่คาดไว้ว่าจะมีความเสี่ยงอันตรายและผู้ผลิตสามารถหลีกเลี่ยงหรือลดความอันตรายนั้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่ปลอดภัยของสินค้าในกรณีของการออกแบบและการเตือนหรือคำแนะนำ หากนำเอาหลักต้นทุนและประโยชน์มาวิเคราะห์แล้วจะทำให้ทราบถึงการดำเนินการผลิตในช่วงเวลาที่ออกแบบหรือเวลาที่ผลิตสินค้าได้

ปัญหาในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าจากหลักความเสี่ยงและประโยชน์ ยังถือคองต้องนำเอาหลักกฎหมายความประมาทเลินเล่อตามกฎหมายละเมิดมาใช้ในการวิเคราะห์ความไม่ปลอดภัยของสินค้าอยู่ จึงทำให้แยกแยะความแตกต่างระหว่างการใช้หลักความเสี่ยงและประโยชน์ตามกฎหมายความรับผิดชอบต่อสินค้าไม่ปลอดภัยกับหลักความประมาทเลินเล่อตามกฎหมายละเมิดทำให้ศาลพิจารณาเฉพาะในด้านการขาดความระมัดระวังของผู้ผลิตและไม่นำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์หรือหลักต้นทุนและประโยชน์มาพิจารณาอย่างแท้จริง อันทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ผลิตหรือผู้บริโภคได้

3.4 ประเทศเยอรมนี

การใช้หลักความคาดหมายของผู้บริโภคในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ค.ศ. 1986 (The Product liability Act 1986) มาตรา 3 ซึ่งมีต้นแบบมาจากกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของกลุ่มสหภาพยุโรป ปัญหาสำคัญที่มักจะพบว่าผู้บริโภคไม่อาจใช้ความคาดหวังได้ หรือบางครั้งอาจมีความคาดหวังสูงหรือต่ำไม่เท่ากัน โดยเฉพาะสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีและวิทยาการผลิตขั้นสูงผู้บริโภคไม่มีความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ความคาดหวังได้ จึงมีการนำหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยจากหลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility) หรือหลักต้นทุนและประโยชน์ (Cost – benefit) มาใช้พิจารณาเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยามากที่สุด จะพิจารณาจากพฤติการณ์แวดล้อมหรือสถานะแวดล้อมทั้งปวง (All the circumstances) ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ค.ศ. 1986 ของประเทศเยอรมนี โดยจะพิจารณาจากความคาดหวังของผู้บริโภคที่คาดหวังว่าผู้ผลิตจะไม่นำผลิตภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัยออกจำหน่าย ถ้ามีความเสี่ยงเกินกว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากสินค้านั้น เป็นการมุ่งพิจารณาที่ความสมดุลระหว่างความเสี่ยงและประโยชน์แทนการพิจารณาจากความคาดหวังของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้ผลิตได้ดูแลกระบวนการออกแบบ ผลิต และการให้คำแนะนำหรือคำเตือนสินค้าให้ปลอดภัย

การวิเคราะห์ความเสี่ยงและประโยชน์ ศาลเยอรมันจะพิจารณาจากผลประโยชน์และต้นทุนของผลิตภัณฑ์นำมาประกอบการพิจารณาจากความหวังของผู้บริโภคตามบทบัญญัติมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย ค.ศ. 1986 ซึ่งศาลเยอรมันได้ยอมรับว่าราคาสินค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบที่ปลอดภัย ดังนั้น ความเหมาะสมด้านราคาและประโยชน์จึงเป็นตัวกำหนดความคาดหวังของผู้บริโภคในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า

3.5 ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น (The Product liability Law) มีต้นแบบมาจากกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของกลุ่มสหภาพยุโรปเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมนี จึงมีหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าคล้ายๆ กัน โดยใช้หลักความคาดหมายของผู้บริโภค (Consumer expectations test) ซึ่งกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของญี่ปุ่น มาตรา 2(2) วางหลักว่า การที่สินค้าขาดความปลอดภัยซึ่งเป็นธรรมดาที่สินค้านั้นต้องมีโดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า การคาดหมายโดยทั่วไปเกี่ยวกับการใช้สินค้า ช่วงเวลาที่ผู้ผลิตหรือบุคคลอื่นส่งมอบสินค้าและพฤติกรรมอื่นๆ เกี่ยวกับสินค้านั้น สำหรับหลักความคาดหมายของผู้บริโภคที่ประเทศญี่ปุ่นนำมาใช้พิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษหรือประเทศเยอรมนี เพราะประชาชนไม่สามารถใช้ความคาดหวังได้อย่างถูกต้องเนื่องจากปัจจัยด้านความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสินค้านั้น ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ศาลญี่ปุ่นจึงได้นำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility) มาประกอบการพิจารณาภายใต้บทบัญญัติตามมาตรา 2(2) เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปซึ่งเป็นปกติธรรมดาและพฤติกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับสินค้า กล่าวคือ⁷²⁶

- ก. ลักษณะและขอบเขตของความอันตรายในผลิตภัณฑ์
- ข. การใช้งานและประโยชน์ของผลิตภัณฑ์
- ค. การนำเสนอผลิตภัณฑ์
- ง. ความชัดเจนและการรับรู้ของผู้บริโภคจากอันตรายของผลิตภัณฑ์
- จ. อายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์
- ฉ. ความเป็นไปได้ในการใช้ทางเลือกของการออกแบบ
- ช. ความเป็นไปได้ในการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงของผู้บริโภค

⁷²⁶ Tsuneo Matsumoto, Transformation of Consumer Law in Japan at the 'Turn of the Century from Government Regulation Oriented Scheme to the Consumers'. P.48.

ลักษณะทั่วไปและพฤติการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวกับสินค้าดังกล่าว ศาลจะนำไปประกอบกับหลักความคาดหมายของผู้บริโภคและหลักความประมาทเลินเล่อ โดยจะพิจารณาถึงการตรวจสอบกระบวนการออกแบบและการผลิตสินค้าว่ามีความปลอดภัยตามที่ผู้บริโภคคาดหมายได้หรือไม่ และได้ให้คำเตือนเพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดอันตรายจากสินค้าโดยผู้ผลิตได้กำหนดไว้ในคำแนะนำหรือคำเตือนสินค้าหรือไม่

3.6 ประเทศไทย

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้กำหนดความเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยจาก “อันพึงคาดหมายได้” เป็นการนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้เป็นหลักในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าเช่นเดียวกับกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ซึ่งในขณะทำวิทยานิพนธ์นี้ยังไม่ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีคำวินิจฉัยในประเด็นที่ได้ศึกษานี้แต่อย่างใด

สำหรับหลักความเสี่ยงและประโยชน์ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ไม่ได้บัญญัติหลักดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาจากต้นแบบของพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว คือ กฎหมาย EC Directive 85/347/EEC ของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปแล้ว จะเห็นว่าแนวทางพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้ามาตรา 6 ของกฎหมาย EC Directive คล้ายกับ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ในประโยคที่ว่า “ต้องคำนึงถึงสภาพของสินค้า”⁷²⁷ จึงเป็นการพิจารณาจากสภาพสินค้าตั้งแต่อยู่ในการควบคุมของผู้ประกอบการว่ามีการใช้ต้นทุนในการผลิตเหมาะสมกับความเสี่ยงอันตรายที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ โดยถือเป็นความปลอดภัยอันพึงคาดหมายได้ของผู้บริโภคว่าผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการผลิตสินค้าออกสู่ท้องตลาด อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม เมื่อกฎหมายไม่ได้บัญญัติคานิยามของคำว่า “สินค้าไม่ปลอดภัย” ไว้อย่างชัดเจน ในการพิจารณาว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเป็นสำคัญ

⁷²⁷ ตรงกับกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC มาตรา 6 ที่ว่า “สภาพแวดล้อมทั้งปวง” หรือ “พฤติการณ์ทั้งปวง” (All circumstances)

4. วิเคราะห์และเปรียบเทียบการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วยวิธีการพิสูจน์อื่นๆ

หลักเกณฑ์การพิจารณาความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย โดยอาศัยหลักความรับผิดชอบโดยประมาท (Negligence) หรือความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectations test) หรือหลักความเสี่ยงและประโยชน์ (Risk – utility) เพียงหลักใดหลักหนึ่งนั้น มีปัญหาและอุปสรรคพอสมควร จึงเริ่มหันมาใช้ทางเลือกในการพิสูจน์อื่นในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิต มีการแยกวิธีการพิจารณาออกเป็น 2 หลักการ กล่าวคือ

1) หลักการพิสูจน์ร่วมกัน (Combining test)⁷²⁸ เป็นการนำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภคกับหลักความเสี่ยงและประโยชน์หรือหลักความประมาทตามกฎหมายละเมิดมาพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าร่วมกัน โดยโจทก์จะต้องแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์มีความไม่ปลอดภัยเกินกว่าที่ผู้บริโภคทั่วไปจะคาดหมายได้ และหากโจทก์พิสูจน์ได้ว่าดังกล่าวแล้ว จำเลยไม่อาจแสดงให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างความเสี่ยงและประโยชน์หรือต้นทุนและประโยชน์ในแนวโน้มของโอกาสที่จะเกิดอันตรายซึ่งผู้ผลิตได้กระทำการตามหน้าที่ที่เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดอันตรายแล้ว ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

2) หลักการพิสูจน์ข้อบกพร่องที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Defect – specific test)⁷²⁹ เป็นการใช้หลักการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่แตกต่างกันในความไม่ปลอดภัยแต่ละประเภทอย่างชัดเจน โดยความไม่ปลอดภัยจากการผลิตสินค้าที่นอกเหนือจากแบบแผนที่วางไว้ หรือคุณภาพผิดจากข้อกำหนดจะนำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภคมาพิจารณา ส่วนในด้านการออกแบบและการให้คำแนะนำหรือคำเตือนจะนำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์หรือหลักความประมาทตามกฎหมายละเมิดมาใช้เป็นหลักพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า

หลักการพิจารณาอื่นๆ (Alternative test) ในความไม่ปลอดภัยของสินค้า มีการนำไปเป็นหลักพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าเพื่อลดปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักพิจารณาเพียงหลักใดหลักหนึ่งอย่างแพร่หลาย กล่าวคือ

⁷²⁸ David G. Owen . Products liability law second edition. United States of America, Thomson/West. 2008. P.323.

⁷²⁹ Ibid., P. 326.

4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

หลักกฎหมายความรับผิดชอบผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกามีการพัฒนาก้าวหน้าที่สุดในปัจจุบันโดยเฉพาะกฎหมาย The Restatement (third) of Torts: Product liability ที่เป็นแนวทางการพิจารณาความรับผิดชอบผลิตภัณฑ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งสถาบันทางกฎหมาย (American Law Institute) นำเอาหลักการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าโดยเฉพาะจะจงมาใช้เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้าแต่ละกรณี ตามบทบัญญัติมาตรา 2 ที่วางหลักไว้ว่า⁷³⁰

“การแบ่งประเภทของความบกพร่องของผลิตภัณฑ์สินค้านั้นไม่ปลอดภัยเมื่อเวลาขายหรือจัดจำหน่าย มีความไม่ปลอดภัย เนื่องจากการผลิต มีความไม่ปลอดภัย เนื่องจากการออกแบบ หรือมีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากมีคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ

(a) สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต เมื่อสินค้านั้นมีลักษณะไม่ตรงกับการออกแบบ แม้ว่าได้มีการใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่ในการผลิตและการจัดกระจายสินค้าแล้วก็ตาม

(b) สินค้ามีความไม่ปลอดภัย เมื่อมีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายสามารถคาดเห็นได้และหลีกเลี่ยงได้โดยการที่ผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายหรือผู้อื่นในระบบการจัดจำหน่ายสามารถออกแบบในลักษณะอย่างอื่นที่เหมาะสมได้และการที่ไม่เลือกการออกแบบอื่นทำให้สินค้านั้นมีความไม่ปลอดภัยตามที่ควรจะเป็น

(c) สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากคำสั่ง หรือคำเตือนไม่เพียงพอ ในกรณีที่ความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นสามารถคาดเห็นได้และสามารถถูกลดหรือหลีกเลี่ยงได้โดยการจัดทำคำสั่งหรือคำเตือนที่เหมาะสมโดยผู้ขาย หรือผู้จัดจำหน่าย หรือบุคคลใดที่อยู่ในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่ายและในกรณีที่การยกเว้นการเตือนจะทำให้สินค้าไม่ปลอดภัยโดยไม่สมควร”

หลักเกณฑ์ตามมาตรา 2 เห็นได้ว่าการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าออกแบบแต่ละประเภทอย่างชัดเจนแตกต่างจากมาตร 402A แห่ง The Restatement (second) of Torts ในความไม่ปลอดภัยจากการผลิตตามมาตรา 2(a) เป็นกรณีที่ผู้ผลิตผลิตสินค้าไม่ตรงตามแบบที่กำหนดโดยจะเปรียบเทียบกับสินค้าชนิดเดียวกันในท้องตลาดที่ประชาชนทั่วไปคาดหมายได้ว่าปลอดภัยนำเอาหลักความคาดหมายของผู้บริโภคมาใช้ในการพิจารณา กรณีความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบ มาตรา 2(b) นำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์ซึ่งจะเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยเมื่อ

⁷³⁰ The Restatement (Third) of Torts: Product liability section 2.

ผู้ผลิตคาดเห็นและหลีกเลี่ยงอันตรายโดยใช้ทางเลือกในการออกแบบสินค้าที่เหมาะสม ส่วนกรณีของการกำหนดค่าเตือนหรือคำแนะนำไม่พอเพียง มาตรา 2(c) บัญญัติให้ผู้ผลิตมีหน้าที่ที่จะต้องเตือนถึงอันตรายและความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่ซ่อนอยู่รวมตลอดถึงคำแนะนำการใช้งานผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมและเพียงพอ หากผู้ผลิตละเลยไม่ให้คำเตือนที่เหมาะสมและเพียงพอตามหน้าที่ที่จะต้องเตือนแล้ว มาตรา 2(c) ให้นำหลักความประมาทในกฎหมายละเมิดหรือหลักความเสี่ยงและประโยชน์ มาใช้พิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า

4.2 กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ และประเทศเยอรมนี

กฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของกลุ่มสหภาพยุโรป มาตรา 6 บัญญัติอย่างชัดเจนถึงการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าโดยใช้หลักความคาดหมายของผู้บริโภคเป็นสำคัญ ดังนั้น การนำเอาหลักการพิจารณาอื่นๆ มาใช้ประกอบการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าจึงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ความคาดหมายของผู้บริโภคเท่านั้น โดยผู้บริโภคมีสิทธิที่จะคาดหวังได้ว่าสินค้าที่ผู้ผลิตออกมาจำหน่ายมีความปลอดภัย ซึ่งในการพิจารณาวิเคราะห์ความเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจในการพิจารณาของศาลแต่ละกรณีไป และมีการนำเอาหลักความเสี่ยงและประโยชน์มาพิจารณาความไม่ปลอดภัยจากการออกแบบ และมีการนำเอาหลักความประมาทตามกฎหมายละเมิดมาพิจารณาความเหมาะสมด้านการเตือนหรือการให้คำแนะนำของผู้ผลิต

ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมนีสมาชิกของกลุ่มสหภาพยุโรปที่จำเป็นต้องนำเอากฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของสหภาพยุโรป ไปบัญญัติเป็นกฎหมายความรับผิดชอบสินค้าไม่ปลอดภัยภายในประเทศของตนเอง มีการใช้หลักพิจารณาอื่นๆ พิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเช่นเดียวกันกับกลุ่มสหภาพยุโรป โดยจะนำเอาพฤติกรรมหรือสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับสินค้านั้นมาพิจารณาภายใต้ความคาดหมายของผู้บริโภคตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศอังกฤษและของประเทศเยอรมนี

4.3 ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศญี่ปุ่น มีต้นแบบมาจากกฎหมาย EC Directive 85/374/EEC ของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปแม้จะมีกฎหมายเท่านั้นก็ตาม แต่ได้บัญญัติให้นำเอาหลักในกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นมาใช้บังคับหากกรณีที่ไม่บัญญัติไว้ในกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ดังนั้น หลักการพิจารณาความเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยจึงอยู่ภายใต้หลักความคาดหมายของผู้บริโภค ซึ่งในการพิจารณาโดยอาศัยการพิสูจน์อื่นๆ ในความไม่ปลอดภัยของสินค้าจึงนำเอาหลักการพิจารณาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษหรือประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นสมาชิกแห่งสหภาพยุโรป

4.4 ประเทศไทย

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ถือว่าได้นำเอาหลักความคาดหวังของผู้บริโภคมาใช้เช่นเดียวกับกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป และประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น การพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าจึงอยู่ภายใต้หลักความคาดหวังของผู้บริโภค ซึ่งในการพิจารณาคดีมักอยู่ภายใต้ดุลพินิจของศาลเป็นสำคัญ

หลักการพิจารณาอื่นๆ ที่อาจจะนำมาใช้พิจารณาถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า เมื่อพิจารณาจากรายงานการประชุมของคณะกรรมการสิทธิการ สภาผู้แทนราษฎร ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ ของสภาผู้แทนราษฎร จากรายงานการประชุมดังกล่าว คณะกรรมการมีความเห็นเกี่ยวกับคำว่า “พึงคาดหมาย” มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “พึงคาดเห็น” ที่มีใช้อยู่แล้วในกฎหมายละเมิด เรื่อง ความรับผิดชอบโดยประมาท กล่าวคือ อะไรที่ควรคาดเห็นแล้ว ก็ยังทำให้เกิดเรื่องนั้นก็ถือว่าเป็นการกระทำโดยประมาท โดยพิจารณาจากมาตรฐานของวิญญูชนที่ใช้ภาวะ วิชา และพฤติกรรมเช่นเดียวกัน ดังนั้น หลักความรับผิดชอบโดยประมาทอาจจะต้องนำมาใช้ประกอบการพิจารณาในความคาดหวังของผู้บริโภคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

